

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В.Н.КАРАЗІНА

Економічний факультет
Кафедра статистики, обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

**«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І ВНУТРІШНЬОГО
АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ НА
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ»**

Виконала:

студент 2 курсу

спеціальності

071 «Облік і оподаткування»  Катерина СПЕСИВА

Керівник: к.е.н., доцент

 Тетяна ПОНОМАРЬОВА

Роботу допущено до захисту перед АК рішенням кафедри статистики, обліку та аудиту від «9» листопаду 2023 р., протокол №4

Завідувач кафедри

статистики, обліку та аудиту,

д.е.н., професор

 Оксана НЕСТЕРЕНКО

Харків – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1. Поняття, види, класифікація та оцінка основних засобів сільськогосподарського підприємства	7
1.2. Державне регулювання основних засобів сільськогосподарського підприємства	13
1.3. Макроекономічний аналіз основних засобів в Україні за 2017-2022рр.	19
1.4. Економічна характеристика ТОВ СП «НІБУЛОН»	24
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	34
2.1. Організація документального забезпечення операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства	34
2.2. Організація і методика операцій з обліку основних засобів сільськогосподарського підприємства	39
2.3. Автоматизація обліку операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства	47
РОЗДІЛ 3 ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.	60
3.1. Організація внутрішнього аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства	60
3.2. Методика внутрішнього аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства	65
3.3 Шляхи вдосконалення обліку та аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства.	71
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

У сучасному господарському середовищі, де конкуренція є надзвичайно висока і динамічна, ефективна організація обліку та внутрішнього аудиту стає ключовим чинником для успішної діяльності будь-якого підприємства. Особливо це стосується сільського господарства, оскільки воно є важливим видом економічної діяльності в Україні, який забезпечує продукцією і робочими місцями значну частину населення. Однак в сучасних умовах аграрний сектор стикається із складністю ведення бізнесу, конкурентним тиском, змінами в кліматичних умовах та технологічним розвитком, тож ефективний бухгалтерських облік та внутрішній аудит стають ключовими факторами для забезпечення фінансової стабільності та рентабельності сільськогосподарських підприємств.

Динамічний розвиток аграрного сектору вимагає від підприємств ефективного управління ресурсами та компетентного внутрішнього аудиту. Оптимізація виробничих процесів та раціональне використання ресурсів стає можливим завдяки систематичному обліку та аудиту основних засобів. Враховуючи складні умови господарювання та швидкі темпи технологічного розвитку, дослідження цієї теми є вкрай актуальним і важливим для практикуючих фахівців.

Дослідженням даного питання займалися такі вчені та науковці як Сарапіна О.А., Пінчук Т. В., Безсмертна О.В., Бессонова С.І., білоусько В.С., Бралатан В.П., Брузанський Р.Ф., Вастльків М.Р., Чубай В.М, Верига Ю.А., Гук О.В, Кузнецова К. О., Гуцаленко Л.В., Гловюк А. С, Ковальчук І.В., Довгаль О. В. , Спіфанова І. Ю., Джеджула В. В., Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О., Землинський В.А. , Кім Ю.Г. , Коваль О. А., Ковтун Н. В., Костюнік О.В., Наконечна А.А., Кравчук А., Макаренко А. П., Курсон О.О. , Мішеніна Н.В., Мішеніна Г.А., Ярова І.Є., П'ятигорець Г.С., Копцюх О. С. Подмешальська Ю. В., Троян О.В., Біла Л.В. , Сирцева С.В., Чабан Ю.Ю., Сук П.Л., Криворот О.Г. , Утенкова К. О., Третьак Н. М. та інші.

Актуальність даної теми обумовлюється необхідністю вдосконалення систем обліку та внутрішнього контролю для забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах економічної нестабільності, швидкого технологічного розвитку та вимог ринку, сприяючи ефективному управлінню ресурсами, відповідності законодавству, залученню інвестицій і забезпеченню сталого розвитку сільськогосподарського сектору.

Мета роботи полягає у систематизації та аналізі сучасних підходів до обліку та внутрішнього аудиту операцій з основними засобами з метою підвищення ефективності управління ресурсами.

Задля досягнення поставленої мети, необхідно виконати такі **завдання**:

1. Розглянути поняття основних засобів, їх види та класифікації;
2. Ознайомитися з державним регулюванням операцій з основними засобами.
3. Проаналізувати вартість основних засобів України та визначити їх динаміку за 2017-2021 рр. Розрахувати частку сільського господарства в загальній структурі вартості основних засобів.
4. Проаналізувати фінансовий стан досліджуваного підприємства ТОВ СП «НІБУЛОН».
5. Розглянути організацію та методику бухгалтерського обліку операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН».
6. Розглянути процес автоматизації обліку операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН».
7. Розглянути організацію внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН».
8. Розглянути методику внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН».
9. Запропонувати шляхи вдосконалення обліку, внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН».

Об'єктом дослідження є процеси організації та методика обліку і внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН».

Предметом дослідження операції з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН», а також методи та процедури, які використовуються для їх обліку і внутрішнього аудиту.

Наукові методи, які будуть використані у процесі роботи: аналіз та синтез, групування та узагальнення інформації, статистичний аналіз, моделювання, табличний та графічний методи. Аналіз і синтез дозволяють визначити основні складові системи обліку і внутрішнього аудиту операцій з основними засобами. Аналіз літературних джерел використовується для збору та систематизації існуючих знань, він надасть можливість отримати загальний огляд сучасних підходів щодо обліку та внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на сільськогосподарських підприємствах. Синтез застосовано для розробки рекомендації та стратегії щодо вдосконалення системи обліку і аудиту. Метод групування та узагальнення інформації у цьому дослідженні може бути застосований для систематизації та узагальнення даних, отриманих з різних джерел, що дозволить зробити обґрунтовані та загальні висновки щодо ефективності методів обліку та аудиту на сільськогосподарських підприємствах. Статистичний аналіз використовується для обробки та аналізу даних, що використовуються в ході дослідження. Статистичні методи дозволяють зробити обґрунтовані висновки на основі числових даних, а саме проаналізувати вартість основних засобів за видами економічної діяльності в Україні у 2017-2021 роках. Табличний метод допоможе візуалізувати отримані в ході досліджень показники у вигляді таблиці. Графічний метод застосовано для побудови діаграм, щоб показати динаміку вартості основних засобів у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві в Україні за період 2017-2021рр., а також структуру балансу ТОВ СП «НІБУЛОН».

Інформаційною базою слугували: Податковий Кодекс України, законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють податкові відносини

України, План рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції по його застосуванню, Положення (стандарти) бухгалтерського обліку; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, методології, електронні ресурси Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України тощо.

Апробація результатів роботи. Результати кваліфікаційної роботи доповідались і апробовані в фаховому журналі «Наука і техніка сьогодні» [43].

Структура магістерської роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи 90 сторінок. Список використаних джерел становить 78 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Поняття, види, класифікація та оцінка основних засобів сільськогосподарського підприємства

Основні засоби є матеріальною базою будь-якого підприємства, вони відіграють важливу роль в економічних процесах майже на всіх стадіях діяльності підприємства. Правильне трактування їхньої сутності дає змогу безпомилково відображати операції з ними у синтетичному та аналітичному обліках і фінансовій звітності.

Розглянемо розвиток категорії в економічній літературі. Інколи деякі вчені ототожнюють поняття основних засобів та основних фондів. Так Гук О. В. вважає, що основні фонди це засоби праці виробничого і невиробничого призначення (будівлі, споруди, машини, передавальні пристрої, інвентар та ін.), які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на вартість готової продукції частинами шляхом амортизаційних відрахувань [16]. Завадський Й. С. трактує це поняття як засоби праці, які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і поступово, в міру зношення, переносять свою вартість на продукцію, що виробляється. Але варто зазначити, що поняття основних виробничих фондів є дещо застарілим, тому у бухгалтерському обліку засоби праці виділено в окремий об'єкт обліку, який має назву «основні засоби» [21].

Розкриттям визначення поняття основних засобів займалося безліч вітчизняних та зарубіжних вчених. В табл. 1.1 наведено трактування даного поняття різними джерелами.

Таблиця 1.1 – Визначення терміну «основні засоби» різними джерелами

Автор	Поняття
1	2
Михайлов М.Г., Глушаченко А. І., Гончар В.П.	Основні засоби – сукупність засобів праці, які функціонують у незмінній натурально-речовій формі протягом періоду, більшого ніж один рік від дати введення в експлуатацію.
Білоусько В.С. Беленкова М.І.	Основні засоби — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року або операційного циклу, якщо він більше року (трактори, комбайни, споруди, автотранспорт тощо).
Давидюк Т. В., Манойленко О. В., Ломаченко, Т. І., Резніченко А. В.	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).
Туренко А. М., Дмитрієв І. А.	Основні засоби – це засоби праці виробничого і невиробничого призначення, які беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох циклів, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на вартість готової продукції частинами шляхом амортизаційних відрахувань.
Юнін О. С., Круглова О. О., Савельєва М. О., Юніна М. П., Миронюк С. А.	Основні засоби — матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і 109 соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Відповідно до діючої типової класифікації основні засоби групуються за її функціональним призначенням, галузями, речовим натуральним характером і видами, за використанням і належністю.

Продовження табл. 1.1

1	2
МСБО 16 «Основні засоби»	Основні засоби - це матеріальні об'єкти, що їх: а) утримують для використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг для надання в оренду або для адміністративних цілей; б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного періоду.
Довгаль О. В.	Основні засоби – являють собою активи, які використовуються протягом декількох операційних циклів без втрати натурально-речової форми і власну вартість частинами трансформують у вартість нових продуктів через амортизаційні відрахування, термін корисності яких перевищує один рік та залучення яких у господарську діяльність забезпечує підприємству отримання економічної користі.
Крупка Я. Д. Задорожний З. В.	Основні засоби – це сукупність усіх засобів праці, які функціонують в натуральній формі впродовж тривалого часу (більше одного року) як у сфері виробництва, так і в невиробничій сфері і протягом всього терміну служби не втрачають своєї споживчої форми; поступово зменшують свою вартість у зв'язку з фізичним або моральним зносом; беруть участь у процесі виробництва протягом багатьох виробничих циклів.
ПКУ	Основні засоби - матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 20000 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 20000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік);

Джерело: складено автором на за даними [7,8, 61, 73, 76, 18, 32, 42].

Згідно П(С)БО 7 Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, виконання робіт і надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання яких більше одного року, або операційного циклу, якщо він перевищує термін одного року. Виходячи з цього, варто зазначити, що для визнання певного об'єкту основних засобів активом, необхідно, щоб він відповідав певним критеріям [49].

Також для визнання об'єкту основних засобів активом необхідно дотримання умови, що його вартість може бути достовірно визначена, а також, що від нього очікується економічна вигода в майбутньому. Окрім того, варто згадати ще одну умову для визнання активу, а саме – контрольованість. Адже згідно П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», активи — це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигід у майбутньому. З цього слідує, що підприємство може контролювати актив за умови володіння правами на отримання майбутніх економічних вигід [48]. Такий контроль може характеризуватись наявністю права власності на об'єкт основних засобів.

Під об'єктом основних засобів мають на увазі закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього; конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс — певну роботу тільки у складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню поняття основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством [49].

За умови, що один об'єкт основних засобів складається з частин, які мають різні строки корисного використання, то кожна з частин може визнаватися в бухгалтерському обліку окремим об'єктом основних засобів [49].

Група основних засобів – сукупність однотипних за технічними характеристиками, призначенням та умовами використання необоротних матеріальних активів [10].

В залежності від функціонального призначення (характеру участі в процесі виробництва) основні засоби поділяють на дві групи : виробничі і невиробничі. До виробничих належать ті основні засоби, які беруть участь в сфері матеріального виробництва і обслуговують його. До другої групи відносять такі об'єкти основних засобів, які прямо чи опосередковано не беруть участі в процесі виробництва, а призначені для цілей невиробничого споживання, житлового чи соціально-культурного обслуговування населення, до них відносять основні засоби житлово-комунального господарства, охорони здоров'я, культури тощо [10].

При надходженні основних засобів на підприємство їх обліковують за первісною вартістю, яка в свою чергу включає певний перелік витрат. До таких витрат відносять суми, що сплачують постачальникам активів та підрядникам за виконання будівельно-монтажних робіт (без непрямих податків); реєстраційні збори, державне мито та аналогічні платежі, що здійснюються в зв'язку з придбанням (отриманням) прав на об'єкт основних засобів; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням (створенням) основних засобів (якщо вони не відшкодовуються підприємству); витрати зі страхування ризиків доставки основних засобів; витрати на транспортування, установку, монтаж, налагодження основних засобів; інші витрати, безпосередньо пов'язані з доведенням основних засобів до стану, у якому вони придатні для використання із запланованою метою [49].

Згідно такого критерію класифікації як використання, основні засоби поділяються на діючі та недіючі (що знаходяться в запасі і на консервації) [10].

Стосовно приналежності, то розрізняють власні основні засоби, тобто ті, що належать підприємству, та ті, які перебувають у тимчасовому його використанні, тобто орендовані [10].

Пропонуємо розглянути класифікацію основних засобів, запропоновану в П(С)БО 7 «Основні засоби» (рис. 1.1).

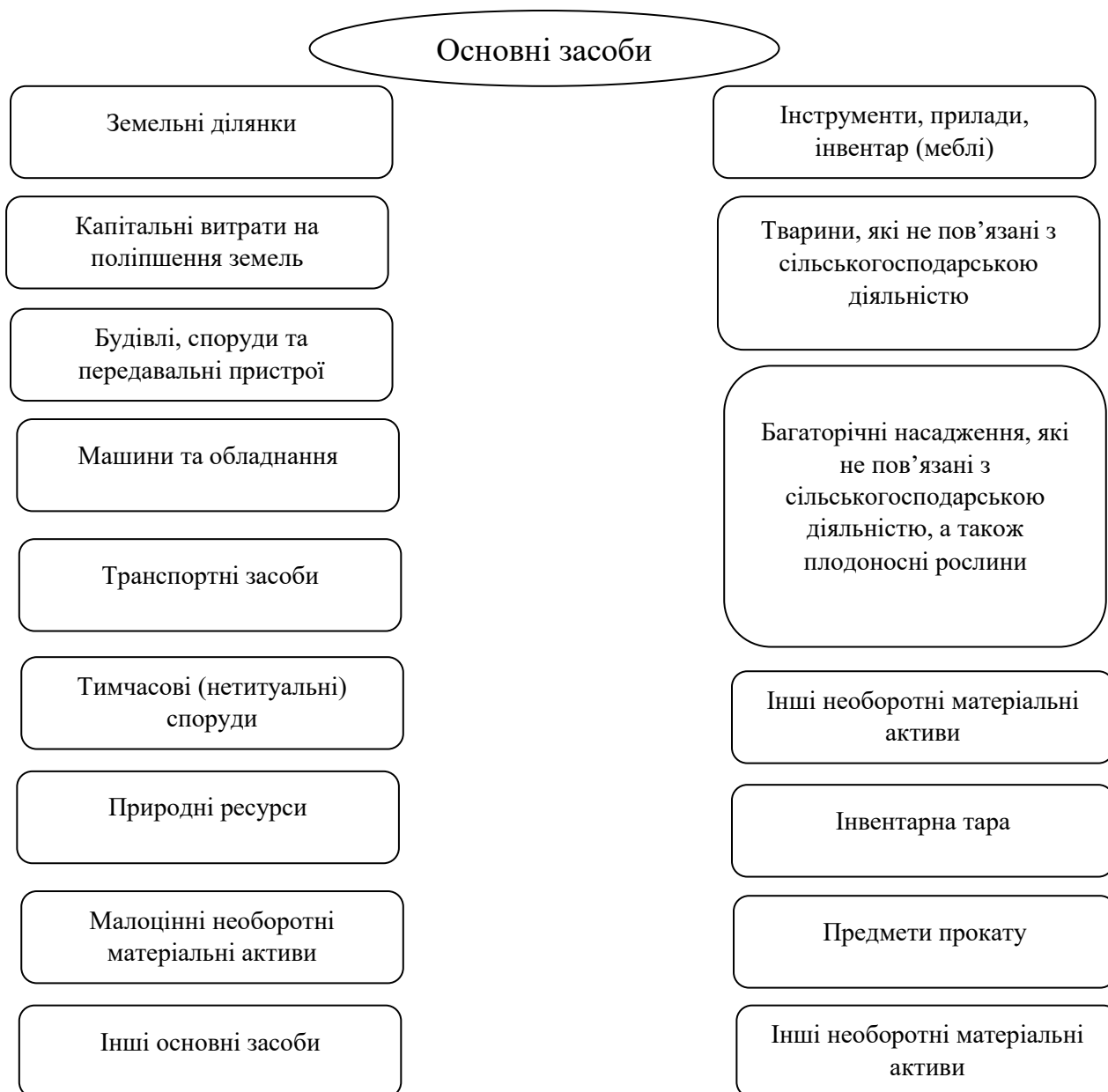


Рисунок 1.1– Класифікація основних засобів згідно П(С)БО 7 «Основні засоби»

Джерело: побудовано автором за даними [49].

Деякі види основних засобів є типовими для сільського господарства. Наприклад, частка землі в структурі основних засобів аграрного підприємства займатиме провідну позицію, особливо в сфері рослинництва, вирощування зернових тощо. Проте сфера сільського господарства характеризується не лише вирощуванням культур, а й виготовленням інших видів продукції, будівництвом, суднобудуванням, логістикою тощо, тож такі основні засоби як будівлі, машини і приладдя, транспорт та інші активи теж відіграватимуть важливу роль в функціонуванні підприємства.

Сільське господарство є специфічним видом економічної діяльності з точки зору бухгалтерського обліку. Бухгалтерам на підприємстві необхідно врахувати ряд певних особливостей виду економічної діяльності, оскільки дана діяльність пов'язана не лише з технологіями, а й з біологічними факторами, сезонністю, а також кліматичними умовами. Вище перелічені явища, які впливають на живі організми, тому на підприємстві необхідно детально облікувати зміни та результати біологічних перетворень (наприклад приріст живої ваги, приплід, тощо).

Отже, досліджуючи поняття «основні засоби» варто зазначити, що безліч вітчизняних та зарубіжних вчених займалися його вивченням та надавали свої трактування щодо його сутності. Проте, українським бухгалтерам, під час ведення бухгалтерського обліку варто бути схильним до трактування, яке надають П(С)БО 7 «Основні засоби» та Податковий Кодекс України, до того в нормативно правових документах наведена класифікація основних засобів, які можуть використовуватися на підприємствах.

1.2. Державне регулювання основних засобів сільськогосподарського підприємства

Під системою державного регулювання бухгалтерського обліку розуміють сукупність законодавчих, нормативно-правових актів та інших документів, що

стосуються бухгалтерського обліку. Розглядаючи питання державного регулювання основних засобів, перш за все необхідно визначити, які нормативно-правові акти регулюють цю діяльність. До такого переліку можна віднести Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність, Податковий Кодекс України, П(С)БО 7 «Основні засоби», та інші укази Президента, постанови КМУ, у сфері бухарського обліку, методичні рекомендації та інше. Дані нормативно-правові акти можна згрупувати у формі схеми та поділити на чотири рівні (див. рис.1.2).

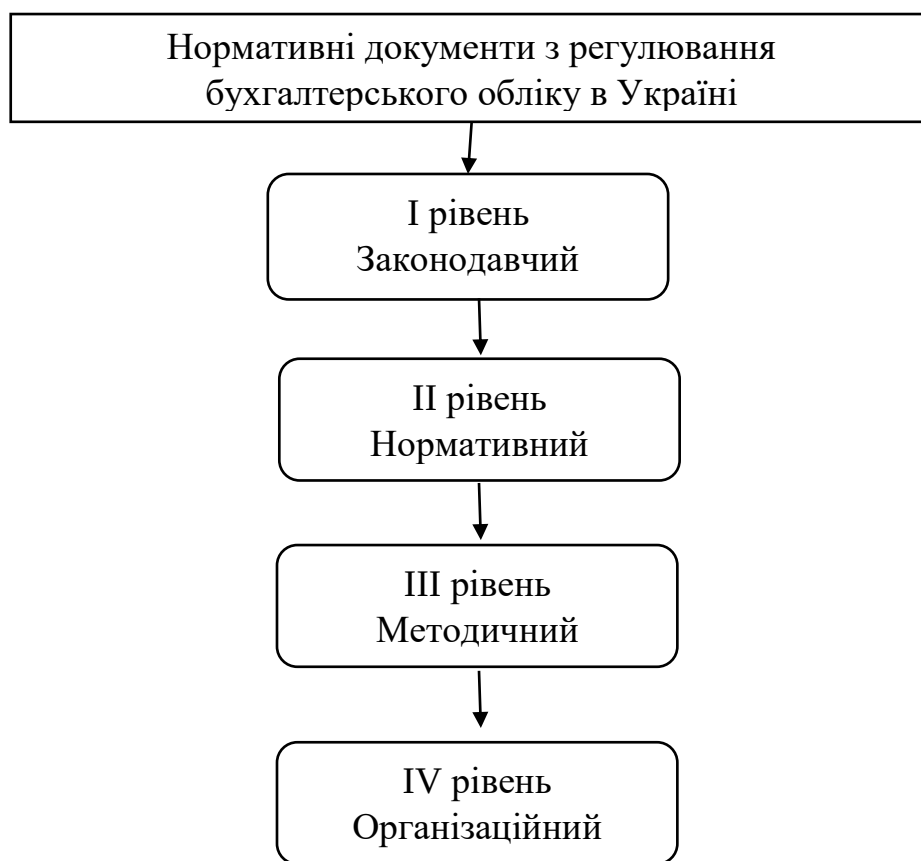


Рисунок 1.2 – Система регулювання бухгалтерського обліку в Україні.

Джерело: побудовано автором за даними [5, 10, 33].

Законодавчий рівень регулює вихідні правові норми, визначає сутність та завдання бухгалтерського обліку, основні поняття, порядок регулювання, організації та ведення бухгалтерського обліку. Включає такі нормативно-правові

документи як Конституція України, Податковий кодекс України, Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [29, 42, 45].

Нормативний рівень включає акти вищих органів влади та Положення (стандарти) бухгалтерського обліку. Сюди також можна віднести Укази Президента України, постанови КМУ в сфері бухгалтерського обліку.

На методичному рівні будуть визначатися інструкції та роз'яснення стосовно застосування інших нормативно-правових документів. До даного переліку можна віднести Інструкцію про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій; Методичні рекомендації про застосування регістрів бухгалтерського обліку; Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів; Інші нормативно-правові акти та Підзаконні акти Міністерства фінансів [24, 46, 52, 49].

На організаційному рівні будуть розглядатися питання, що стосуються конкретного підприємства. Наприклад, укладання облікової політики, робочий план рахунків підприємства також Накази і Розпорядження суб'єктів господарювання щодо форм організації бухгалтерського обліку та інше.

Дану систему регулювання сфери бухгалтерського обліку можна розділити ще однією класифікацією на два рівні, які зображені на рис. 1.3.



Рисунок 1.3 – Рівні регулювання бухгалтерського обліку в Україні.

Джерело: побудовано автором за даними [10].

На загальнодержавному рівні будуть представлені такі нормативно-правові акти, які стосуватимуться всіх підприємств та установ і будуть обов'язковими до виконання ними. На рівні підприємства вирішуватимуться питання, що стосуються конкретного підприємства, наприклад, облікова політика. Ця група документів формується в рамках системи управління конкретного підприємства окремо.

Також пропонуємо розглянути деякі нормативно-правові акти окремо.

Розпочнемо з Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. Цей закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Закон надає ряд визначень певних економічних категорій, визначає сферу дії закону, мету принципи та регулювання бухгалтерського обліку в Україні. Також надає інформацію про засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, вияснює моменти застосування Міжнародних стандартів, наголошує на важливості проведення інвентаризації активів [45].

В Податковому Кодексі України наведено визначення ряду понять, зокрема поняття основних засобів, а також мінімальних строків їх корисного використання, до того ж поняття амортизації, вартості, що амортизується, первісної, ліквідаційної вартості [42].

Важливим нормативно-правовим актом також є П(С)БО 7 «Основні засоби». Це положення визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби та інші необоротні матеріальні активи, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності [49]. У документі наводяться визначення економічних категорій, критерії визнання об'єкта основних засобів активом, методи оцінки, переоцінки та амортизації основних засобів, врегульовано формування інформації про зменшення корисності та вибуття основних засобів, а також порядок розкриття інформації про них у примітках до фінансової звітності.

Структуру П(С)БО 7 «Основні засоби» можна детальніше розглянути на рисунку 1.4.

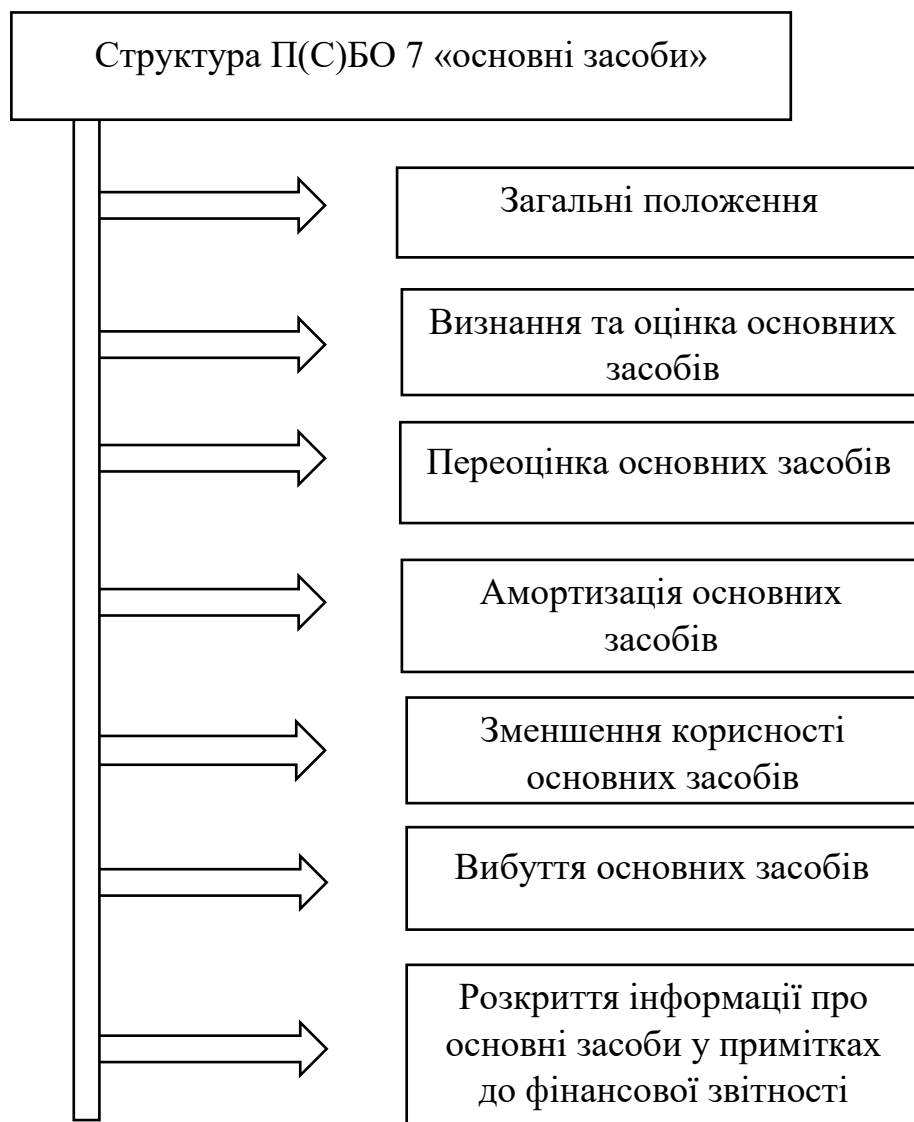


Рисунок 1.4 – Структура Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»

Джерело: побудовано автором за даними [49].

Варто звернути увагу також на М(С)БО 16 «Основні засоби», оскільки вони також використовуються в Україні. Метою цього Стандарту є визначення облікового підходу до основних засобів, щоб користувачі фінансової звітності

могли розуміти інформацію про інвестиції суб'єкта господарювання в його основні засоби та зміни в таких інвестиціях [76].

Розглядаючи сільське господарство як вид економічної діяльності варто звернути увагу на Закон України про Державну підтримку сільського господарства України, який визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення [55].

Невід'ємною частиною в процесі бухгалтерського обліку є застосування плану рахунків бухгалтерського обліку. Тож тут мова йтиме про Наказ Міністерства Фінансів України Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування [41].

Кожне підприємство самостійно встановлює правила організації, методології і ведення бухгалтерського обліку відповідно до норм законодавства. Відповідальність щодо організації бухгалтерського обліку на підприємствах та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, реєстрах і звітності протягом встановленого терміну несе власник або уповноважений ним орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством [45].

Отже, основним регулюючим актом бухгалтерського обліку основних засобів є П(С)БО №7 «Основні засоби», яке регулює всі дії, що стосуються обліку всіх дій над основними засобами на підприємстві, яке веде бухгалтерський облік за національними стандартами [49]. У системі бухгалтерського обліку за міжнародними стандартами основних засобів визначається МСБО №16 [76]. Варто відмітити важливість ролі Міністерства Фінансів України, які публікують інструкції, накази та методичні рекомендації які виконують роз'яснювальну функцію для ведення бухгалтерського обліку.

Таким чином, діюча нормативно-правова база формує систему засад щодо ведення бухгалтерського обліку на підприємствах України. Стосовно стану

законодавчої бази варто зазначити, що її структура побудована з погляду на те, щоб охопити всі сфери господарювання та визначити основні принципи діяльності. У разі недоотримання встановлених нормативів законодавством передбачені відповідні санкції. Для підприємств важливо дотримуватися законодавчих вимог і вчасно вносити корективи в облік основних засобів для забезпечення точності та відповідності нормативним актам.

1.3. Макроекономічний аналіз основних засобів в Україні за 2017-2022рр.

Основні засоби є матеріальною базою будь-якої підприємницької діяльності, вони забезпечують статутну діяльність, прибутковість і рентабельність підприємства. Від забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання залежить господарська діяльність та фінансовий стан підприємства.

Сучасний стан економічного розвитку України характеризується швидкими змінами умов діяльності суб'єктів господарювання. Для ефективної роботи необхідні сучасні технології управління бізнесом, які неможливі без економічного аналізу.

При сучасному темпі зростання рівня виробництва, величини, прогресивності, технічного стану основних засобів, вони значною мірою визначають потенційні можливості промислового виробництва, його потужність. Згідно з цим впливає потреба в аналізі основних засобів, а також оцінці їх впливу на зростання обсягу продукції, зниження собівартості продукції і, як наслідок, збільшення прибутку від реалізації продукції.

Джерелом аналізу є дані статистичної служби України стосовно вартості основних засобів на підприємствах України [63].

Актуальність проведення макроекономічного аналізу основних засобів на підприємствах України обумовлено тим, що вони є основою забезпечення

ефективності функціонування всіх суб'єктів господарювання. Від того, яким чином відбувалося їх формування на початок діяльності підприємства, як вони використовуються у виробничому процесі, як змінювалася їх структура та якісні характеристики, наскільки ефективно відбувається їх використання та відтворення залежить подальший успіх підприємства в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

В таблиці 1.2 наведено вартість основних засобів на підприємствах України за 2017-2021рр у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві зокрема, а також усього за всіма видами економічної діяльності.

Таблиця 1.2 – Вартість основних засобів за видами економічної діяльності в Україні у 2017-2021 роках

Рік	2017	2018	2019	2020	2021
Вартість основних засобів, млн грн					
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство зокрема	341,62	407,14	469,38	540,46	595,90
Усього за всіма видами діяльності	7733,90	9610,00	9574,18	10577,27	11050,84
Частка сільського господарства у складі економічної діяльності, %	4,41	4,23	4,90	5,11	5,39

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [63].

Як бачимо, вартість частка сільського господарства в загальній структурі вартості основних засобів з кожним роком зростає, що свідчить про розвиток цього виду економічної діяльності.

Динаміку вартості основних засобів у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві можна побачити на рис. 1.5.

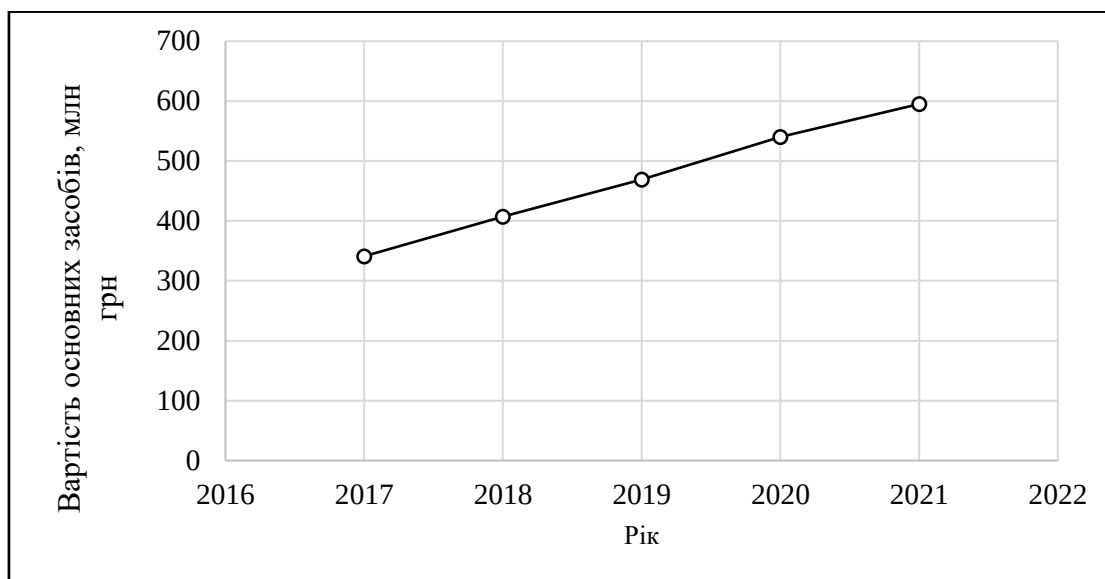


Рисунок 1.5 – Динаміка вартості основних засобів у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві в Україні за період 2017-2021рр.

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [63].

З рисунку видно, що вартість основних засобів на підприємствах України за 2017-2021рр. у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві з кожним роком стрімко зростає, це може бути спричинено модернізацією, покращенням стану основних засобів та технічним розвитком підприємств цього виду економічної діяльності, що свідчить про розвиток підприємств, збільшення вартості їх активів.

Оскільки кількість та вартість основних засобів на підприємствах змінюється з кожним роком, тому є необхідність аналізу динаміки цих змін .

Темп (коефіцієнт) зростання - це відношення двох рівнів, один з яких взято за базу порівняння. При ланцюговому методі показники порівнюють з попереднім, а при базисному всі показники порівнюють з одним, взятим за базу.

Темп зростання характеризує відносну швидкість зміни явища і показує у скільки разів кожний даний рівень більший або менший рівня, який взято за базу порівняння.

Темп зростання розраховують за формулою :

$$\text{– ланцюговий: } T_{\text{зр}}^{\text{л}} = \frac{y_i}{y_{i-1}} * 100\%, \quad (1.1)$$

де $T_{\text{зр}}^{\text{л}}$ – ланцюговий темп зростання;

y_i, y_{i-1} –поточні і попередні значення показника

$$\text{– базисний: } T_{\text{зр}}^{\text{б}} = \frac{y_i}{y_0} * 100\%, \quad (1.2)$$

де $T_{\text{зр}}^{\text{л}}$ –базисний темп зростання;

y_i, y_{i-1} –поточні і попередні значення показника;

Відносна зміна явища у часі може охарактеризуватися за допомогою темпів приросту, які являють собою відношення абсолютного приросту до рівня, взятого за базу порівняння. Вони показують наскільки відсотків збільшився або зменшився поточний рівень порівняно з базисним, взятим за 100%.

Темп приросту можна знайти до допомогою формул :

$$\text{– ланцюговий: } T_{\text{пр}}^{\text{л}} = \frac{\Delta y_{\text{л}}}{y_{i-1}} * 100, \quad (1.3)$$

де $T_{\text{зр}}^{\text{л}}$ – ланцюговий темп приросту;

y_i, y_{i-1} –поточні і попередні значення показника;

$$\text{– базисний: } T_{\text{пр}}^{\text{б}} = \frac{\Delta y_{\text{б}}}{y_0} * 100, \quad (1.4)$$

де $T_{\text{зр}}^{\text{л}}$ – ланцюговий темп приросту ;

y_i, y_{i-1} –поточні і попередні значення показника [37];

Розглянемо динаміку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах в Україні за 2017-2021рр. (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Динаміка основних засобів на підприємствах України за 2017-2021рр.

Рік	Вартість , млн. грн.	Т зр, %		Т пр.,%	
		Л	Б	Л	Б
1	2	3	4	5	6
2017	341,62	-	-	-	-
2018	407,14	119,18	119,18	19,18	19,18
2019	469,38	115,28	137,39	15,28	37,39
2020	540,46	115,14	158,20	15,14	58,20
2021	595,90	110,25	174,43	10,25	74,43

Джерело: побудовано автором за даними Державної служби статистики України [63].

Аналізуючи дану таблицю бачимо, що найбільший темп зростання, розрахований ланцюговим способом спостерігався у 2018 році. Темп приросту також найвищий саме у 2018 році. В загальному, жодного від'ємного показника помічено не було, це свідчить про розвиток та покращення діяльності підприємств в Україні.

Проаналізувавши показники динаміки, можна спостерігати стабільне незначне зростання вартості основних засобів на підприємствах України, їхнє збільшення свідчить про покращення матеріально-технічної бази підприємств.

Варто зазначити, що забезпеченість підприємств основними засобами наразі є необхідною умовою діяльності суб'єктів господарювання, саме тому є необхідність проведення аналізу діяльності підприємств. Аналіз показників динаміки основних засобів на підприємствах України в цілому дозволяє зробити висновок про загальний стан підприємств, оскільки саме основні засоби є

матеріально-технічною базою підприємств і саме від них залежить ефективність підприємницької діяльності. Дослідивши показники динаміки, можемо зробити висновок про покращення забезпеченості підприємств України основними засобами протягом останніх років.

1.4. Економічна характеристика ТОВ СП «НІБУЛОН»

ТОВ СП «НІБУЛОН» – один із лідерів українського аграрного ринку, який займається виробництвом та експортом зернових, логістикою, суднобудуванням.

Діяльність компанії охоплює чотирнадцять областей України, фірма є власником і оператором сучасного флоту з понад 80 суден. Керівництво фірми регулює торгівельні відносини з 75 країнами світу і робить внесок у боротьбу з голодом у деяких з найбільш вразливих країн завдяки співпраці зі Всесвітньою продовольчою програмою ООН.

Земельний банк підприємства складає 76,5 тис. га (без урахування невідкритих територій – 51 тис. га) [39].

На червень 2023 р. з початком військових дій Група «НІБУЛОН» зазнала втрат на суму близько \$400 млн, втратив близько 40% персоналу і працює на 32% своїх потужностей [39].

На кінець 2021 р. парк сільськогосподарської техніки СП «НІБУЛОН» налічував близько 2300 одиниць.

Важливо зазначити, що нині підприємство не в змозі працювати на повну потужність. Глобальною причиною стало повномасштабне вторгнення і те, що частина земель знаходиться в зоні окупації. Також великим викликом для компанії став підриг Каховської ГЕС у червні 2023 року.

Каховська гідроелектростанція мала важливе стратегічне значення для національної економіки України, забезпечувала електроенергією значну частину населення та промисловості України. Руйнування Каховської ГЕС спричинило обміління Каховського моря, знищення частини водної системи України. Ця

техногенна катастрофа несе великий удар по перспективах аграрного бізнесу оскільки Південна частина земель України є важливим центром сільськогосподарського сектору [62].

Група «НІБУЛОН» займає значну частку в українському експорті більшості зернових та олійних культур. Загалом частка «НІБУЛОН» коливається в межах від 8% до 11% в загальному обсязі експорту з України.

На сайті компанії наведено фінансову звітність та Звіт незалежного аудитора стосовно діяльності компанії за 2019-2021рр. (Додатки А, Б, В, Г). За даними фінансової звітності можна сформувавши структуру балансу підприємства за 2019-2021 рр., яку ілюструє табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Структура балансу ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2019-2021рр.

	Роки						Зміна за період (+/-)
	2019		2020		2021		2020-2018р
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн
1	2	3	4	5	6	7	8
Актив							
I. Необоротні активи	22711, 81	76,60	25037,69	74,16	24412,88	63,61	1701,06
II. Оборотні активи	6982,66	23,55	8803,08	26,01	136492,84	35,86	6666,62
III. Необоротні активи, утримувані для продажу	-		-		-		
Баланс	29694,47	100	33840,77	100	80621,65	100	-
Пасив							
I. Власний капітал	12143,01	40,96	12286,33	36,31	13550,37	35,60	1407,35
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	8873,46	29,93	3870,18	11,44	5081,24	13,35	-3792,21

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4	5	6	7	8
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	8677,99	9,27	17684,25	52,26	19430,54	51,05	10752,54
Баланс	29694,47	100	338407,77	100	38062,16	100	

Джерело: Дані фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

За три роки діяльності підприємства вартість необоротних та оборотних активів зростає, але в той же час збільшилася кількість поточних зобов'язань і зменшилася вартість довгострокових зобов'язань та забезпечень. Тобто відбулося покращення майнового стану, але за рахунок короткострокових зобов'язань.

Структурні зміни теж можна представити у вигляді діаграми. Рисунок 1.6 демонструє структуру балансу ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2019 р. Як бачимо, необоротні активи, до складу яких входять основні засоби займають найбільшу частку у структурі балансу.



Рисунок 1.6 – Структура балансу ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2019 рік.

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

Для того щоб більш детально дослідити структуру балансу необхідно проаналізувати період за декілька років. Рисунок 1.7 демонструє показники структури балансу станом на 2020 рік.



Рисунок 1.7– Структура балансу ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2020 рік.

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

На рис. 1.8 зображено структуру балансу ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2021 рік.



Рисунок 1.8 – Структура балансу ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2021 рік.

Джерело: побудовано автором за даними фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

На діаграмах, які зображені на рис. 1.6, рис. 1.7, рис. 1.8 видно деякі структурні зрушення, а саме у відсотковому відношенні зменшилася вартість

необоротних активів, хоча бачимо з балансу, що ця вартість насправді зросла. Це обмолено тим, що зросла кількість поточних зобов'язань, тому в структурі балансу бачимо саме такі показники.

Наступним кроком варто розглянути ще деякі показники діяльності підприємства, які наведені в табл. 1.5. Показники оборотності є важливими для оцінки фінансового стану підприємства, оскільки швидкість обігу грошових коштів впливає на платоспроможність підприємства.

Таблиця 1.5 – Показники оборотності підприємства ТОВ СП «НІБУЛОН».

Показник	Роки		
	2019	2020	2021
Коефіцієнт обертання активів	0,89	0,81	1,13
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	3,06	3,27	3,62
Коефіцієнт обертання власного капіталу	2,41	2,12	3,14
Коефіцієнт обертання необоротних активів	1,26	1,08	1,64

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

Коефіцієнт оборотності активів демонструє ефективність використання активів [19]. Являє собою співвідношення між виручкою і середньорічною сумою активів за рік. Розрахувати показник можна за формулою :

$$K_{\text{об.активів}} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}{\text{Середня вартість активів підприємства}} \quad (1.5)$$

Значення показника показує, скільки товарів і послуг було продано за досліджуваний період на кожну гривню використаних активів. Аналізуючи показник в динаміці за період 2019-2021рр бачимо тенденцію показника до збільшення, що є позитивним явищем.

За допомогою показника оборотності оборотних коштів можна визначити ефективність використання оборотних активів підприємства [19].

Розраховується показник співвідношення виручки і середньої за період суми оборотних активів.

$$K_{\text{об. об.кошт\ів}} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}{\text{Середня вартість оборотних коштів підприємства}} \quad (1.6)$$

З розрахунків спостерігаємо збільшення даного показника протягом останніх років, це говорить про те, що компанії необхідно менше ресурсів для того, щоб підтримувати поточний рівень активності.

Показник оборотності власного капіталу демонструє ефективність управління власним капіталом компанії [19].

Для розрахунку коефіцієнта необхідно знайти відношення виручки , тобто чистого доходу до середньорічної суми власного капіталу.

$$K_{\text{об. власного капіталу}} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}{\text{Середня вартість власного капіталу підприємства}} \quad (1.7)$$

Збільшення значення показника свідчить про ефективне використання капіталу власників. Значення коефіцієнта вказує на те, яку кількість товарів та послуг було продано підприємством на кожну гривню залучених від власників коштів.

Коефіцієнт оборотності необоротних активів показує ефективність їх використання підприємством [19]. Показник являє собою співвідношення між виручкою і середньорічною сумою необоротних активів підприємства .

$$K_{\text{об. необоротних активів}} = \frac{\text{Чистий дохід (виручка) від реалізації}}{\text{Середня вартість необоротних активів підприємства}} \quad (1.8)$$

Найвище значення даного показника в досліджуваному періоду було в 2021 році, а найнижче у 2020.

Наступним етапом можна розглянути показники фінансової стійкості підприємства за період 2019-2021 рр., які занесені до табл. 1.7.

Таблиця 1.7 – Показники фінансової стійкості ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2019-2021 рр.

Показник \ Рік	2019	2020	2021
Коефіцієнт автономії	0,409	0,363	0,356
Коефіцієнт фінансового ризику	1,445	1,754	1,809
Чистий оборотний капітал, млн грн	358,69	-9791,38	-8204,35
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,040	-	-

Джерело: розраховано автором за даними фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

Показник фінансової автономії - один з найбільш важливих коефіцієнтів фінансової стійкості. Він дорівнює співвідношенню власного капіталу компанії до всіх фінансових ресурсів [19].

$$K_{\text{автономії}} = \frac{\text{Власний капітал підприємства}}{\text{Весь капітал підприємства}} \quad (1.9)$$

На практиці, даний показник означає, що у 2019 році компанія була здатна профінансувати 40,9% активів за рахунок власних коштів, та 36,3%, 35,6% у 2020 та 2021 роках відповідно. Зниження показника може свідчити про підвищення рівня ризику і зниження рівня стійкості компанії.

Показник фінансового ризику характеризує структуру фінансових ресурсів фірми та розраховується співвідношенням позикового капіталу до власного [26].

$$K_{\text{фін.ризик}} = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.10)$$

Рекомендоване значення цього показника ≤ 1 . Зростання значення свідчить про посилення залежності підприємства від позикових коштів і, відповідно, зниженні його фінансової стійкості, що спостерігається у досліджуваному періоді. Проте в випадку досліджуваної компанії було помічено зменшення даного показника в досліджуваному періоді [26].

Значення чистого оборотного капіталу розраховується як різниця між оборотними активами підприємства та поточними зобов'язаннями [19].

$$\text{Власн. об. капіт.} = \text{Власн. капітал} - \text{Необ. активи} \quad (1.11)$$

У 2019 році це значення складає 358690 тис. грн., у подальших роках показник зазнає зменшення, що вказує на зменшення власних оборотних джерел фінансування.

Показник забезпеченості власними оборотними засобами виражає здатність підприємства фінансувати оборотний капітал за рахунок своїх оборотних активів[26].

$$K_{\text{забезп. власн. об. засобами}} = \frac{\text{Власний капітал} - \text{Необоротні активи}}{\text{Оборотні активи}} \quad (1.12)$$

Даний показник у 2020 та 2021 на підприємстві «НІБУЛОН» неможливо порахувати через від’ємні значення попереднього показника, що свідчить зниження фінансової стійкості компанії і зниження можливості провадження діяльності без залучених коштів.

Наступним блоком стануть показники рентабельності підприємства, наведені в табл. 1.8.

Таблиця 1.8 – Показники рентабельності ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2019-2021рр.

Показник \ Рік			
	2019	2020	2021
Коефіцієнт рентабельності продукції	0,05	-	-
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,11	-	-
Коефіцієнт рентабельності активів	0,04	-	-

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності ТОВ СП «НІБУЛОН»

Рентабельність продукції показує прибутковість продукції та розраховується відношенням чистого прибутку до собівартості [26].

$$\text{Рентабельність продукції} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Собівартість продукції}} \quad (1.13)$$

У 2019 році показник склав 0,05 у двох наступних роках компанія зазнала збитків.

Рентабельність власного капіталу показує, наскільки ефективно використовується власний капітал, тобто скільки прибутку було згенеровано на кожну гривню залучених власних коштів [26].

$$\text{Рентабельність продукції} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.14)$$

Рентабельність активів показує ефективність використання активів компанії для генерації прибутку [26].

$$\text{Рентабельність активів} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість активів}} \quad (1.15)$$

Пряме пропорційне збільшення показника свідчить про більш ефективний процес управління, оскільки показник рентабельності активів формується під впливом всієї діяльності компанії.

Отже, дослідивши основні економічні показники діяльності ТОВ СП «НІБУЛОН» за 2019-2021 рр, можна зробити висновок, що 2019 рік був успішнішим за два наступних, про що свідчать економічні показники, а також фінансова звітність, в якій фінансовим результатом за рік був прибуток, а не збиток.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОПЕРАЦІЙ З ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організація документального забезпечення операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства

Основні засоби є основою забезпечення ефективності функціонування суб'єктів господарювання. Документальне забезпечення операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства є важливою частиною управління і планування сільськогосподарською діяльністю. Цей процес включає в себе створення, обробку та зберігання документації, пов'язаної з основними засобами, які в своєму складі містять машини, обладнання, транспортні засоби та інші матеріальні активи, необхідні для виробничої діяльності підприємства.

Серед методів бухгалтерського обліку метод документування відіграє важливу роль, він формує облікову інформаційну базу та забезпечує достовірність відображених господарських операцій. Підтвердженням факту здійснення господарських операцій є первинні документи. Вони є основним джерелом інформації для всіх користувачів і управління господарською діяльністю.

Для своєчасного та достовірного надання даних про наявність, стан, рух та ефективність використання основних засобів підприємства чітка організація бухгалтерського обліку є безперечною умовою. Обов'язково документально підтвердженими мають бути такі операції як надходження, внутрішнє переміщення, ремонт, знос, вибуття та списання основних засобів.

Варто зазначити, що відповідно до Наказу Міністерства Аграрної політики України Про затвердження первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування до основних засобів сільськогосподарських підприємств належать земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель,

будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар (меблі), інші основні засоби, а також тварини (службові собаки, циркові тварини тощо) та багаторічні насадження (озеленювачі та декоративні насадження на вулицях, площах, у парках, скверах на території підприємства і у дворах житлових будинків, снігозахисні та полезахисні смуги тощо), які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю. При цьому багаторічні насадження (плодово-ягідні насадження усіх видів тощо), робоча та продуктивна худоба відносяться до довгострокових біологічних активів та не входять до складу основних засобів підприємства [52].

Міністерством Фінансів України було затверджено певний перелік типових форм первинного обліку, але цей Наказ був скасований 22.10.2021 року на підставі Наказу Державної служби статистики України [54]. Тобто, можна вважати, затверджених обов'язкових форм первинного обліку щодо операцій з основними засоби наразі немає. За теперішніх обставин на підприємствах можуть використовуватись форми первинного обліку власного виготовлення, проте обов'язково з дотриманням всіх реквізитів, які мають містити первинні документи.

На випадок, якщо на підприємстві немає власних форм, то дані операції з основними засобами можуть бути затверджені в бланках, зазначених в Наказі Міністерства фінансів України № 818 від 13.09.2016 «Про затвердження типових форм з обліку а списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання» [53].

Незважаючи на те, що Наказ призначений для державного сектору, його зміст може використовуватись й іншими юридичними особами незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, про що сказано у п.6 розділу I даного Наказу. Тобто, наразі діють такі норми, що на підприємстві можуть бути присутні або власні форми обліку, або використовуватись вже затверджені [53].

Оскільки сільське господарство є специфічним з точки зору бухгалтерського обліку Міністерство аграрної політики України подбало про затвердження

спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств, які наведені на рис 2.1.

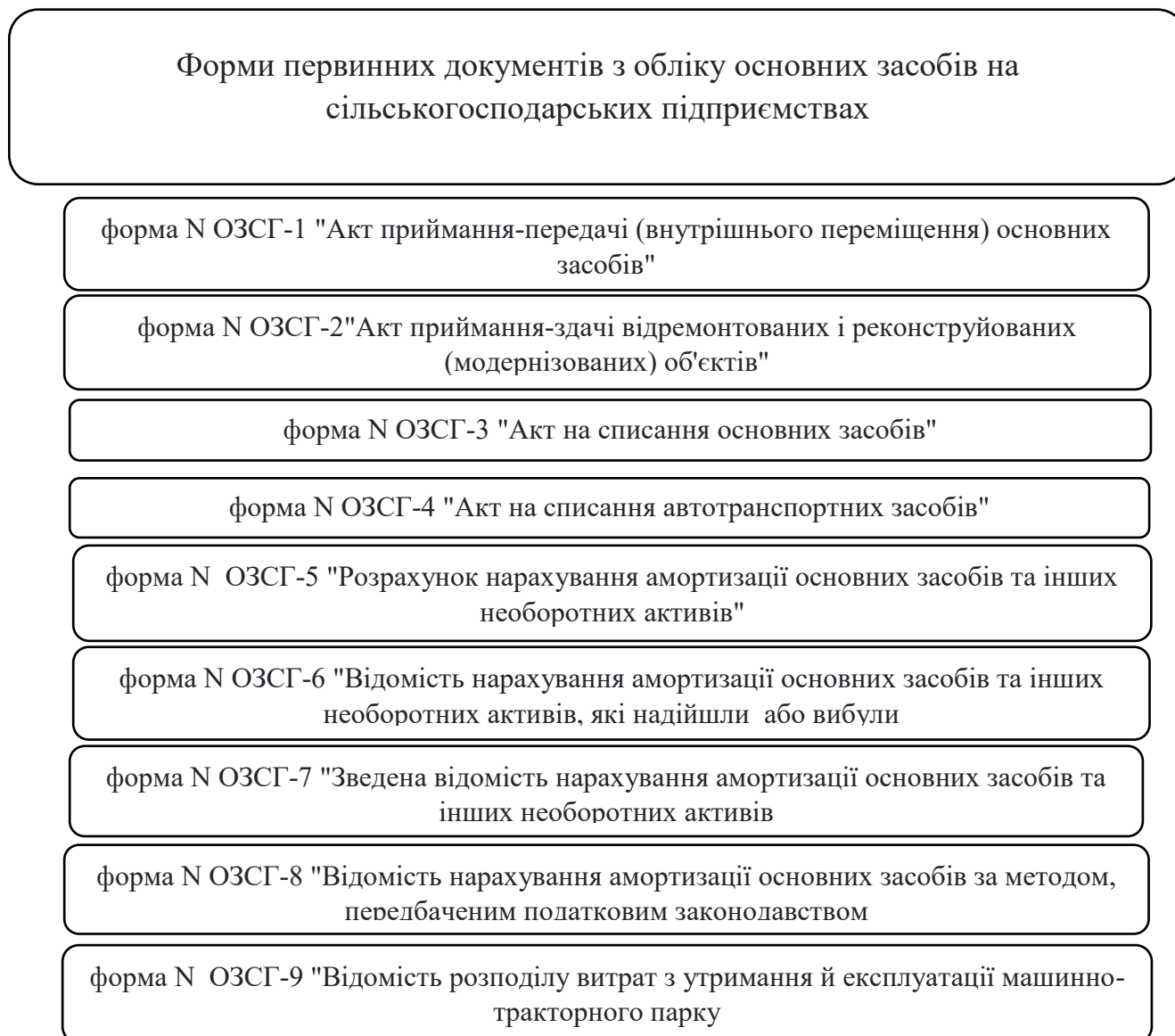


Рисунок 2.1 – Спеціалізовані форми первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств

Джерело: побудовано автором за даними [53].

Отже, документування господарської операції здійснюється за допомогою затверджених форм, або виготовлених підприємством бланків самостійно, які в

обов'язковому порядку мають певні реквізити. Перелік первинних документів має бути зазначений в Наказі про облікову політику підприємства [52].

Варто розглянути деякі з документів детальніше. Форма ОЗСГ-1 Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів застосовується в декількох випадках, зокрема:

- зарахування об'єктів до складу основних засобів, а також для введення їх в експлуатацію;
- переміщення об'єктів з одного структурного підрозділу в інший;
- передання основних засобів зі складу в експлуатацію (окрім тих випадків, потрібно оформлювати процедуру в особливому порядку відповідно до чинного законодавства);
- виключення зі складу основних засобів у разі передання іншому підприємству (організації) за плату, без оплати й за договорами оренди [52].

До заповненого документу додають технічну документацію, що відноситься до даного об'єкта основних засобів та передають до бухгалтерії.

Акт підписується головним бухгалтером та затверджується керівником підприємства. В ньому також зазначають коротку характеристику об'єкту, первісну вартість та суму амортизації з моменту введення об'єкта в експлуатацію.

ОЗСГ-2 Акт приймання-здачі відремонтованих і реконструйованих (модернізованих) об'єктів застосовують для оформлення приймання-здачі основних засобів із ремонту, реконструкції та модернізації, виконаних власними силами чи сторонніми організаціями. В дугому випадку акт складають у двох примірниках, перший зберігається в бухгалтерії, а другий передають підприємству, що виконує ремонт, реконструкцію, модернізацію [52].

ОЗСГ-3 Акт на списання основних засобів використовують для оформлення витрат на вибуття основних засобів (крім автотранспортних засобів) у разі повного або часткового їх списання (ліквідації) [52].

У випадку, якщо об'єктом основних засобів був автотранспортний засіб, то складають форму ОЗСГ-4 Акт на списання автотранспортних засобів, за

допомогою нього списують автомобіль вантажний або легковий, причеп чи напівпричеп [52].

Розрахунок амортизаційних відрахувань є невід'ємною частиною процесу бухгалтерського обліку основних засобів. Саме тому були розроблені спеціальні форми для облегшення цього процесу. Розрахунок нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів ОЗСГ-5 рекомендовано використовувати для визначення річної та місячної суми амортизації станом на 31 грудня.

Відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів, які надійшли або вибули (ОЗСГ-6) призначена для обліку сум амортизації за класифікаційними групами основних засобів [52].

На підставі даних з ОЗСГ-5 та ОЗСГ-6 щомісячно складають Зведену відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних активів (ОЗСГ-7). Вона призначена для внесення даних стосовно розподілу амортизації по об'єктах обліку, нарахованої суми амортизації за минулий місяць, зміни суми амортизації по об'єктах, що надійшли й вибули, та суму амортизації, нараховану в поточному місяці [58].

Ще одним документом, який використовують сільськогосподарські підприємства для ведення бухгалтерського обліку є Відомість розподілу витрат з утримання й експлуатації машинно-тракторного парку (ОЗСГ-9). Її призначенням є віднесення розподілених витрат з експлуатації машинно-тракторного парку за об'єктами обліку [52].

Важливим елементом в системі бухгалтерського обліку є інвентаризація. Терміни та випадки проведення інвентаризації зазначені в Методичних рекомендаціях з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, розрахунків та незавершеного виробництва сільськогосподарських підприємств, що затверджено Міністерством Аграрної політики України.

Робочими документами при проведенні інвентаризації основних засобів на сільськогосподарських підприємствах можуть стати :

—Інвентаризаційний опис основних засобів і нематеріальних активів (форма № Інв.-1сг);

—Інвентаризаційний опис земельних угідь (форма № Інв.-2сг);

—Інвентаризаційний опис багаторічних насаджень (форма № Інв.-3сг);

—Інвентаризаційний опис робочої худоби та продуктивних тварин, птиці, бджолосімей (форма № Інв.-8сг);

—Інвентаризаційний опис незакінчених ремонтів основних засобів (форма № Інв.-11сг)

—Звіряльна відомість результатів інвентаризації основних засобів і нематеріальних активів (форма № Інв.-17сг) [22].

Отже, на даному етапі в Україні існує певний перелік типових форм, який затверджений Міністерством агрополітики України які можуть використовуватись сільськогосподарськими підприємствами для обліку основних засобів. Також відповідно до Закону України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні підприємства можуть використовувати власні форми, але з обов'язковою наявністю всіх реквізитів та про це обов'язково має бути зазначено в наказі про облікову політику підприємства.

2.2. Організація і методика операцій з обліку основних засобів сільськогосподарського підприємства

Для достовірного відображення операцій з обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах має бути чітко організована система бухгалтерського обліку. Основні аспекти щодо організації бухгалтерського обліку мають бути прописані в Наказі про облікову політику підприємства.

Окремого стандарту, який регулює лише облікову політику підприємств немає. Проте основні аспекти та особливості щодо облікової політики врегульовані:

- НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [48];
- П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [51];
- МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [75];
- МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» [77].

Організація і методика обліку основних засобів на сільськогосподарському підприємстві включає в себе ряд дій та процесів, які допомагають відслідковувати, контролювати та правильно обліковувати всі активи підприємства. Загальну структуру організації та методики операцій з обліку основних засобів на сільськогосподарському підприємстві можна поділити на такі розділи:

1. Ідентифікація (визнання) основних засобів. На цьому етапі перш за все необхідно визначити всі основні засоби, що належать підприємству та чи відповідають вони критеріям визнання активу, які прописані в П(С) БО 7 «Основні засоби» та П(С) БО 1 «Основні вимоги до фінансової звітності. Мова йде про такі критерії як : контрольованість, матеріальність, строк корисного використання (маж бути більше 1 року або операційного циклу, якщо він перевищу календарний рік), можливість отримання економічних вигод у майбутньому, можливість достовірної оцінки об'єкту) [49, 48].

2. Реєстрація об'єктів основних засобів. Даний процес у контексті обліку означає процес створення і ведення записів про об'єкти в системі бухгалтерського обліку. Реєстрація основних засобів має на меті створення детальних записів для кожного засобу з метою відстеження їхнього стану, руху та інших важливих аспектів. Кожен основний засіб повинен бути зареєстрований в обліковій системі. Для цього створюються картки обліку для кожного з об'єктів основних засобів, де вказуються його характеристики (назва, модель, серійний номер тощо). Реєстрація об'єктів підтримує системний облік, забезпечує зручний доступ до інформації та допомагає уникнути помилок при веденні підприємницької діяльності.

3. Оцінка. Оцінка – це спосіб вартісного вимірювання господарських засобів та джерел їх утворення. Єдиний грошовий вимірник – це вимірювання і узагальнення всіх господарських операцій підприємства в його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці [11]. Придбані (новостворені) основні засоби зараховують на баланс підприємства за первісною вартістю. Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби»: Первісна вартість - історична (фактична) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості інших активів, сплачених (переданих), витрачених для придбання (створення) необоротних активів [49]. Варто зазначити, що шляхи знаходження об'єктів основних засобів на підприємство можуть бути різними, тому склад витрат з формування первісної вартості буде відрізнятися в залежності від джерела надходження.

Розглядаючи дане питання на прикладі ТОВ СП «НІБУЛОН» варто зазначити, що компанія оцінює всі групи основних засобів, включаючи земельні ділянки за справедливою вартістю за вирахуванням накопиченої амортизації та збитків від знецінення. Переоцінка відбувається досить регулярно, для того щоб забезпечити відсутність суттєвих різниць між балансовою вартістю переоціненого активу та його справедливою вартістю [39].

Згідно облікової політики досліджуваного підприємства оцінка вартості, проведена незалежним оцінювачем, базується на історичній, поточній та прогностичній інформації, що скоригована на певні різниці в сутності, місцехнаходженні або стані конкретних активів, порівняно з аналогічними активами. Об'єкти основних засобів поділяються на компоненти при первісному визнанні, що являють собою об'єкти із суттєвою вартістю, та можуть бути віднесені до окремого періоду корисного використання. Витрати на ремонт є окремою складовою активу на підприємстві ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

4. Амортизація. Оскільки основні засоби з часом втрачають свою вартість через зношування, тому необхідно правильно відображати цей процес в обліку. П(С)БО 7 та Податковий кодекс України пропонують до використання такі методи

нарахування амортизації як прямолінійний, зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості, кумулятивний та виробничий методи. Перші чотири методи передбачають розрахування амортизації залежно від строку використання основного засобу, а виробничий – від кількості виробленої продукції. Залежно від виду основних засобів, умов експлуатації, моральної зношеності підприємство на власний розсуд застосовує найбільш доцільний метод амортизації [49, 42].

Амортизація на ТОВ СП «НІБУЛОН» розраховується прямолінійним методом протягом наступних строків корисного використання активів, які наведені в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Строки корисного використання активів, для яких використовується прямолінійний метод нарахування амортизації.

Активи	Строки корисного використання (у роках)
Будівлі і споруди	10-100
Сільськогосподарська техніка та обладнання	5-25
Транспортні засоби, кораблі, судна та інші плавучі засоби	10-30
Інші основні засоби	15-25
Земля	Не амортизується

Джерело: офіційний сайт ТОВ СП «НІБУЛОН» [39].

5. Облік змін. Якщо засоби підлягають переміщенню між відділами, ремонту, модернізації чи вибуттю зі складу, то ці операції повинні бути відображені в обліку. Також ці операції обов'язково мають бути документально підтверджені. Існують певні типові форми, щодо відображення операцій з руху, ремонту тощо, але підприємство може використовувати також власні форми, за умови наявності обов'язкових реквізитів.

Згідно облікової політики ТОВ СП «НІБУЛОН» вартість капітальних ремонтів капіталізується у складі необоротних активів, якщо їх результати споживаються більше одного року та а) капітальні ремонти призводять до збільшення початково визначеного строку корисного використання об'єктів ; б) капітальні ремонти призводять до збільшення початково очікуваних майбутніх економічних вигід [39].

Припинення визначення основних засобів на ТОВ СП «НІБУЛОН» відбувається при їх вибутті у випадку, коли в майбутньому не очікується отримання економічної вигоди від їх використання або реалізації. Будь-які прибутки чи збитки, які виникають у зв'язку з припинення визнання активу, включаються до складу прибутку або збитку за рік, в якому об'єкт був знятий з обліку [39].

6. Інвентаризація. Інвентаризація— це спосіб виявлення фактичної наявності і стану господарських засобів, коштів підприємства та джерел їх утворення на певну дату. Інвентаризація об'єктів обліку здійснюється через вимірювання, зважування, перерахунок, звірення [11]. Це дозволяє виявити можливі розбіжності та недоліки у системі обліку. Для проведення інвентаризації на підприємствах відповідно до наказу (розпорядження) керівника створюються постійно діючі інвентаризаційні комісії у складі керівників структурних підрозділів, головного бухгалтера, які очолюються керівником підприємства або його заступником

7. Звітність. Підсумкова звітність щодо основних засобів зокрема та фінансового стану підприємства готується для внутрішнього управління та для зовнішніх потреб (податкові органи, інвестори). Звітність має містити інформацію про придбання, амортизацію, зміни та вибуття основних засобів.

В Наказі про облікову політику ТОВ СП «НІБУЛОН» зазначено, що дохід від збільшення балансової вартості основних засобів від переоцінки визнається у складі іншого сукупного доходу та накопичується у власному капіталі у складі капіталу у дооцінках. Проте, якщо таке збільшення компенсує зменшення балансової вартості основних засобів від переоцінки того самого активу, яке

раніше було визнане у складі прибутку або збитку за рік, це збільшення має визнаватися у складі прибутку або збитку за рік. Зменшення балансової вартості основних засобів від переоцінки визнається у складі прибутку або збитку за рік, за винятком випадків, коли це зменшення компенсує попереднє збільшення балансової вартості того самого активу, визнаного у капіталі в дооцінках. Щорічне перенесення з капіталу в дооцінках до нерозподіленого прибутку здійснюється на різницю між амортизацією, що базується на переоціненій балансовій вартості активу, та амортизацією, що здійснюється через прибуток або збиток за рік. На кожну дату переоцінки накопичена амортизація виключається з валової балансової вартості активу, а чиста сума перераховується до переоціненої вартості активу. Після вибуття будь-який надлишок капіталу у дооцінках, що відноситься до активу, який продається, переноситься до нерозподіленого прибутку [39].

Важливо відзначити, що методика обліку може варіюватися в залежності від розміру підприємства, його структури, виду сільськогосподарської діяльності та регіональних особливостей.

Існує декілька важливих нормативно-правових актів, що регулюють ведення бухгалтерського обліку. Як було зазначено у п.1.2. даної кваліфікаційної роботи, серед них Закон України про бухгалтерський облік та фінансову звітність, цей Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні, а Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, яке встановлює порядок створення, прийняття і відображення у бухгалтерському обліку, а також зберігання первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, бухгалтерської та іншої звітності, що ґрунтується на даних бухгалтерського обліку, підприємствами, їх об'єднаннями та госпрозрахунковими організаціями (крім банків) незалежно від форм власності [45].

Для ведення синтетичного та аналітичного обліків бухгалтерія має користуватися Планом Рахунків бухгалтерського обліку, а також Методичними рекомендаціями, щодо його застосування [41, 24].

До основних засобів, які обліковують на рахунку 10 «Основні засоби» належать земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки та споруди, машини й обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади та інвентар, тварини, багаторічні насадження, інші основні засоби. На субрахунку 107 «Тварини» ведеться облік тварин, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю. На субрахунку 108 «Багаторічні насадження та плодоносні рослини» ведеться облік багаторічних насаджень, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю, а також плодоносних рослин [24].

Слід зазначити, що за субрахунками «Тварини» і «Багаторічні насадження» здійснюють облік довгострокових біологічних активів, у тому числі багаторічних насаджень, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю. П(С)БО 30 «Біологічні активи» передбачено, що біологічний актив визнають основним засобом, якщо його використовують в іншій діяльності, ніж сільськогосподарська, очікуваний термін його використання більше року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). За дебетом рахунку 10 «Основні засоби» відображають надходження основних засобів на баланс підприємства, які обліковують за первісною вартістю, суму витрат, яка пов'язана з поліпшенням об'єкта, що приводить до збільшення економічних вигод від використання об'єкта, а за кредитом - вибуття основних засобів, суму уцінки [47].

Надалі постає питання де ж обліковувати активи, які пов'язані з сільськогосподарською продукцією. Для обліку довгострокових біологічних активів використовують рахунок 16 «Довгострокові біологічні активи», який включає наступні субрахунки:

161 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за справедливою вартістю»;

162 «Довгострокові біологічні активи рослинництва, які оцінені за первісною вартістю»;

163 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю»;

164 «Довгострокові біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю»;

165 «Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінені за справедливою вартістю»;

166 «Незрілі довгострокові біологічні активи, які оцінені за первісною вартістю» [47] .

Важливим аспектом у системі бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві також є процес нарахування амортизації. Амортизація включається у витрати і є частиною собівартості виготовленої продукції. Однією з ознак, що відрізняє сільське господарство від інших є те, що одним з основних основні засоби у процесі експлуатації зношуються, тобто на них нараховується амортизація то в аграрному секторі за умови дотримання правил застосування агротехніки, в результаті осушення, іригації, інших меліоративних робіт земля набирає нових властивостей, тобто підвищує свою віддачу, саме тому неї не нараховують амортизацію.

Характерними особливостями для сільського господарства є сезонність і тривалість вегетаційного росту рослин. Таким чином, щомісячні суми нарахованої амортизації сільськогосподарської техніки в зимовий період не можуть бути віднесені на конкретні об'єкти через їх відсутність. Для врахування зазначених особливостей потрібно використати окремий підхід до нарахування і обліку амортизації сільськогосподарської техніки і враховувати всі фактори впливу [65].

Таким чином, для чіткої організації бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві в Наказі про облікову політику підприємства мають бути прописані всі аспекти та особливості даного виду економічної діяльності, підлаштовані під конкретне підприємство. Мається на увазі уточнення щодо форм ведення обліку, методів нарахування амортизації, вибір рахунків для ведення синтетичного обліку тощо. Також обов'язково має бути вираховано специфічність виду діяльності, які як сезонність виробництва, конкретна сфера діяльності та інше.

2.3. Автоматизація обліку операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства

Суттєві зміни спричинені швидким розвитком інформаційних технологій несуть за собою значний вплив на розвиток підприємств в Україні. Розвиток інформаційних технологій призводить до необхідності перегляду організації та форм бухгалтерського обліку. Особливо актуальним стає реформування національного бухгалтерського обліку у відповідності до західних стандартів, що підвищує вимоги до якості та обсягу інформації, доступної для користувачів. Автоматизація облікового процесу є ефективним способом вирішення проблеми дефіциту фінансової інформації, оскільки вона дозволяє збирати, обробляти та поширювати інформацію швидше і ефективніше.

Автоматизація обліку є важливою з багатьох причин. Вона забезпечує підвищену точність та надійність фінансової інформації, спрощує процес ведення обліку, зменшує ризики допущення помилок. Крім того, автоматизований облік дозволяє зберігати та аналізувати інформацію більш ефективно, швидше реагувати на зміни в бізнес-середовищі, тобто автоматизація бухгалтерського обліку робить бізнес більш конкурентоспроможним, продуктивним та практичним.

Сучасна автоматизована система обліку базується на обчислювальній техніці і призначена для виконання різноманітних функцій, які ставлять перед нею користувачі. До таких функцій можна віднести:

1. Забезпечення інформаційних потреб користувачів. Система повинна забезпечувати доступність та своєчасність інформації, необхідної для ефективного управління підприємством.

2. Виконання контрольних та аудиторських завдань. Автоматизована система повинна допомагати виявляти відхилення в обліку та надавати інформацію для аудиту та контролю.

3. Управління прийняттям рішень. Тобто надання комп'ютерних інструментів для управлінського аналізу та прийняття управлінських рішень.

4. Аналіз і прогнозування господарсько-фінансової діяльності. Автоматизована система повинна допомагати аналізувати і прогнозувати фінансові та господарські показники підприємства для оптимізації стратегії та планування.

Автоматизація обліку операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства є важливим кроком для покращення ефективності та контролю над виробництвом і фінансовою діяльністю підприємства. Цей процес допомагає збільшити точність обліку, скоротити час на адміністративні завдання та зменшити ймовірність помилок.

Кожна особа, яка залучена в процес ведення бухгалтерського обліку на підприємстві повинна вміти безпомилково та своєчасно відображати в обліку фінансово-господарську діяльність, а також миттєву реагувати на зміни в нормативно-правовій базі, правдиво відображати результати змін в фінансовій і податковій звітності [69].

В Україні існує ряд програмних продуктів, які можуть бути використані для автоматизації бухгалтерського обліку, до таких програм належать : М.Е.DOC, Dilovod, MASTER:Бухгалтерія, BOOKKEEPER, Облік SaaS , Дебет Плюс, iFin Zvit, SMARTFIN.UA, Бухгалтерія Онлайн та інші.

Автоматизовані системи забезпечують швидкий доступ до даних для аналізу, що дозволяє керівникам приймати обгрунтовані рішення та вдосконалювати стратегії. Автоматизація обліку на сільськогосподарських підприємствах сприяє підвищенню продуктивності, зменшенню ризиків та збільшенню конкурентоспроможності в сучасному сільському господарстві.

Розглядаючи дане питання на прикладі ТОВ СП «НІБУЛОН» варто зазначити, що для організації ефективної системи управління документами та автоматизації ділових процесів, що досягається за рахунок відповідного комплексного програмного забезпечення, керівництвом ТОВ СП «НІБУЛОН»

було прийнято рішення щодо придбання та введення на підприємстві системи електронного документообігу «Megapolis. Документообіг». Для організації якісного функціонування системи електронного документообігу підприємством було придбано ліцензії на право користування програмою, а також обладнано робочі місця реєстраторів найсучаснішою спеціальною технікою, а саме: швидкісним сканером, ручкою-сканером, принтером для друкування реєстраційного номера (штрих-коду) тощо [39].

Посилення ефективності інформаційного та документаційного забезпечення підприємства та оптимізація взаємодії між його структурними підрозділами є важливим аспектом успішного ведення бізнесу. Дана система електронного документообігу охоплює всі етапи життєвого циклу документів, починаючи від підготовки проектів документів і закінчуючи їх архівуванням. Вона забезпечує функції електронного архіву та електронного цифрового підпису, відповідає всім вимогам технічного захисту інформації як в Україні, так і за її межами.

З 01 липня 2014 року відбувся поетапний перехід структурних підрозділів до роботи в програмі. З метою адаптації та забезпечення повноцінного переходу підприємства до безпаперового документообігу визначено перехідний період, протягом якого відбувається злагоджена робота між службами/ відділами на всіх рівнях щодо коригування налаштувань програми та налагодження її до особливостей роботи кожного структурного підрозділу. Наразі до системи електронного документообігу приєднано близько 60 структурних підрозділів, які налічують майже 300 робочих місць [39].

За допомогою системи електронного документообігу користувач може легко працювати з документами у різних форматах, включаючи скановані варіанти. Він може переглядати документи, на які автор посилається під час створення проекту, створювати та відстежувати шлях проекту документау, а також починати роботу з документами відразу після їх надходження до підприємства та багато іншого.

Враховуючи те, що підприємство має розгалужену географію структурних підрозділів, за допомогою системи електронного документообігу працівники онлайн мають можливість оперативно опрацьовувати документи та приймати відповідні рішення, що значно розширює їх можливості, та дає змогу забезпечувати повноцінну роботу всього підприємства [39].

Завдяки розвитку сучасних технологій дана версія програми «Megapolis. Документообіг» постійно оновлюється залежно від новітніх напрацювань у сфері ІТ.

Однією з програм, яка також може бути використана сільськогосподарськими підприємствами для ведення бухгалтерського обліку є програмний продукт «Дебет Плюс» [23]. За допомогою нього можна вести такі ділянки бухгалтерського обліку :

- Облік заробітної плати;
- Облік ТМЦ та МНМА та основних засобів;
- Банківські та касові операції;
- Облік продукції рослинництва;
- Облік тваринництва;
- Автотранспорт;
- Валютні операції;
- Облік земельних паїв;
- Облік ПДВ та інших податків;
- Розрахунки з постачальниками та підрядниками;
- Галузева звітність ;

Програма автоматизації бухгалтерського обліку «ДЕБЕТ Плюс» надає можливості для ведення бухгалтерського, оперативного і податкового обліку на сільськогосподарських підприємствах України [38].

Облік витрат по рослинництву в даній програмі проводиться в розрізі культур, полів, виробничих підрозділів (бригад) і видів витрат, також є можливість одержувати звіти по списанню матеріальних цінностей (посівного

матеріалу, добрив, хімічних засобів захисту) в розрізі культур і виробничих підрозділів.

Характерною особливістю програми «ДЕБЕТ Плюс» є можливість одночасного обліку поголів'я в живій вазі і в головах, а також в програмі реалізовано облік приплодів і привісів. Облік поголів'я ведеться в розрізі вікових груп, підрозділів (ферм) і матеріально відповідальних осіб. Є можливість отримання «Звіту по тваринництву».

У програмі наявний довідник транспортних засобів. На підставі заведених у систему нарядів на роботу тракторного парку, система автоматично розраховує кількість палива, що підлягає списанню, а також суми заробітної плати водіїв.

Для машинотракторних парків є можливість отримувати звіти по кількостях витрати палива за нормою, сумах нарахованої заробітної плати, обсягів виконаних робіт у гектарах еталонної пахоти в розрізі культур, виконаних робіт, підрозділів (тракторних парків), тракторів і водіїв, також можливість контролю економії і перевитрати палива по водіям.

У програмі є окремий довідник договорів на оренду земельних ділянок. Нарахування орендної плати за паї автоматизовано. Облік сум орендної плати ведеться в розрізі населених пунктів і орендодавців. Передбачена виплата орендної плати як грошима, так і видача продукції в рахунок паю [38].

Існують деякі програми, розроблені типово для сільськогосподарських підприємств: «BAS АГРО. Бухгалтерія» (автоматизація бухгалтерського та податкового обліку). BAS АГРО. Бухгалтерія – програма для автоматизації бухгалтерського та податкового обліку сільськогосподарських підприємств різних видів діяльності – рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської продукції, торгівля продукцією сільгоспвиробництва, надання послуг. Підприємству ТОВ СП «НІБУЛОН» було б доречно розглянути дане програмне забезпечення для впровадження в дію[57].

BAS АГРО. Бухгалтерія забезпечить ведення обліку таких ділянок:

— Облік у рослинництві;

- Облік оренди землі;
- Облік тваринництва;
- Облік птахівництва;
- Облік транспорту та сільгосптехніки;
- Облік виробництва;
- Розширений розрахунок зарплати;
- Регламентована звітність [59];

Детальніше з інформацією можна ознайомитися в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Можливості програмного забезпечення BAS АГРО.Бухгалтерія

1	2
Облік у рослинництві — Облік виконання технологічних операцій — Облік робіт власного і найманого транспорту — Облік посівних площ — Облік витрат рослинництва — Облік випуску та руху готової продукції на підприємстві — Розподіл витрат — Розрахунок фактичної собівартості готової продукції	Облік оренди землі — Ведення обліку договорів оренди землі з приватними і юридичними особами — нарахування орендної плати за землю — Нарахування інших виплат — Виплата заборгованості різними способами: грошима, товарами, послугами; формування звітів за взаєморозрахунками з орендодавцями
Облік тваринництва — Облік худоби ведеться як в сумарному вираженні, так в головах і в живій вазі — Ведеться облік як основного стада, так і тварин на вирощуванні та відгодівлі — Облік можна вести як поголовно, так і за віковими групами — Облік біологічних активів тваринництва, що амортизуються — Ведеться облік всіх операцій з тваринами — У програмі реалізований набір звітів по тваринництву — Переміщення біологічних активів	Облік птахівництва — Документи для ведення обліку в тваринництві повністю підходять для птахівництва — Особливістю птахівництва є наявність інкубаторію — Для роботи з інкубаторієм призначені окремі документи

Продовження табл. 2.2

1	2
Облік транспорту та сільгосп техніки — Облік роботи автотранспорту — Облік роботи сільськогосподарської техніки (трактори, комбайни) — Виконується обробка подорожніх листів, розрахунок списання палива за нормою, облік залишків палива — Забезпечена можливість розрахунку фактичної собівартості кілометра пробігу, тонно-кілометра перевезення, фізичного гектара і гектара умовної оранки — Формування звітів для аналізу автотранспорту і сільгосптехніки аналіз витрат на утримання машино-тракторного парку	Облік виробництва — Розрахунок собівартості продукції і послуг, що випускаються основним і допоміжним виробництвом — Облік переробки давальницької сировини — Облік напівфабрикатів — Облік непрямих витрат
Розширений розрахунок заробітної плати: — Формування типових форм за трудовим законодавством — Нарахування зарплати за окладом з можливістю вказати спосіб — Відображення в обліку окремо для кожного виду нарахування — Нарахування оплати фізичний особам за договорами ЦПХ — Ведення взаєморозрахунків з працівниками — Обчислення регламентованих законодавством податків і внесків — Формування відповідних звітів Кадровий облік — Прийом на роботу, звільнення, кадрові переміщення — Табелі обліку робочого часу — Зберігання особистих та службових даних про працівників — Отримання звітів за наявною інформацією	
Регламентована звітність : — Регламентована звітність, що подається в податкові органи, може бути автоматично експортована у формат XML, затверджений державним органом. Програма інтегрована з сервісом здачі електронної звітності «FREDO Звіт», який надає можливість: — сформуванню регламентованої звітності у різні державні органи — перевірити заповнення і роздрукувати документи — зашифрувати і підписати електронним цифровим підписом — надіслати звіти до контролюючих органів і отримати квитанцію про доставку звіту за призначенням — зберегти на електронних носіях — отримувати розшифровку показників звітів «FREDO Звіт» у конфігурації.	

Джерело: узагальнено автором за даними [57, 59].

Також в BAS АГРО. Бухгалтерія можна вести облік сільськогосподарської техніки. Облік нахождення основного засобу (транспорту) наведено на рис. 2.2 :

N	Номенклатура	Кількість	Од.	К.	Ціна без ПДВ	Сума без ПДВ	% ПДВ	Сума ПДВ	Всього	Рахунок	Податкове призначення
1	GA3-3309-AT34.9	1,000	шт	1,000	212 083.33	212 083.33	20%	42 416.67	254 500.00	1521	Опод. ПДВ

Рисунок 2.2 – Вигляд обліку нахождення основного засобу (транспорту) в BAS АГРО. Бухгалтерія

Джерело: сформовано автором за даними[57].

У програмі дозволено в повному обсязі реалізувати бухгалтерський та податковий облік необоротних активів підприємства, а саме:

- основних засобів;
- нематеріальних активів;
- інших необоротних матеріальних активів та бібліотечних фондів ;
- капітальних інвестицій .

Основні засоби в програмі обліковуються по кожному об'єкту основних засобів на субрахунку 10. Основний принцип обліку полягає в поетапному частковому перенесенні вартості основного засобу на витрати підприємства через нарахування зносу (амортизації). Об'єкт вважається основним засобом, якщо його вартість перевищує 20 00 тис. грн та термін експлуатацію становить більше 1 року. Перелік об'єктів основних засобів має назву «основні засоби».

В програмі доступна функція створення груп основних засобів, цей механізм має назву «групове створення ОЗ».

Для введення об'єкта в експлуатацію складається документ Введення в експлуатації. ОЗ, при цьому однотипні об'єкти дозволено вводити в експлуатацію

одним документом. Приклад введення в експлуатацію об'єкта основних засобів наведений на рис. 2.3.

The screenshot displays the 'Введення в експлуатацію ОЗ' (Introduction into operation of fixed assets) form in the BAS AGRO software. The form is titled 'Введення в експлуатацію ОЗ УН00-000002 від 13.01.2018 12:00:00'. It includes a header with navigation buttons (Провести та закрити, Записати, Провести, Створити на підставі, Друк) and a search bar. The main section contains fields for 'Устаткування' (Equipment) with the value 'ГАЗ-3309-АТЗ-4.9', 'Склад' (Warehouse) with 'Основний склад', 'Підрозділ' (Subdivision) with 'Автопарк', 'Рахунок інвестицій' (Investment account) with '1521', and 'Податкове призначення устаткування' (Tax designation of equipment) with 'Опод. ПДВ'. Below this is a table for 'Основні засоби' (Fixed assets) with columns 'N', 'Код', and 'Основний засіб'. The table contains one entry: '1 00-000019 ГАЗ-3309-АТЗ-4.9'.

Рисунок 2.3 – Вигляд процесу введення в експлуатацію основного засобу в BAS АГРО. Бухгалтерія

Джерело: сформовано автором за даними [57].

Аналітичний облік ведеться за матеріально-відповідальними особами та місцем знаходження об'єктів а основних засобів.

Для цього в програмі є певні звіти інвентарна книга ОЗ та Відомості з нарахування амортизації ОЗ. Амортизація також нараховується за допомогою документів Списання ОЗ та Передача ОЗ. Основні змінні, які впливають на амортизація основних засобів вносяться користувачем, а також вони додаються через певні документи такі як модернізація та ремонт ОЗ, зміна параметрів амортизації тощо.

Інвентаризація є важливим процесом в обліку ОЗ. Регулярна інвентаризація допомагає виявити можливі втрати, крадіжки або неправильне використання ресурсів. Це може покращити ефективність управління та зменшити фінансові втрати. тому для цього процесу використовується документ Інвентаризація ОЗ. Він заповнюється автоматично – по залишках, а далі користувач зазначає в таблиці які основні засоби є в наявності, тобто порівнює фактичну наявність з обліковою.

Вигляд інвентаризації основних засобів наведено на рис. 2.4.

← → ☆ Інвентаризація ОЗ (по МВО) УН00-000001 від 04.01.2018 12:00:00

Записати та закрити Записати Створити на підставі Друк

№... УН00-000001 від 04.01.2018 12:00:00 М... Агесев Владислав Миколайович

Організація: Універсал

Підрозділ:

Основні засоби Додатково Комісія

Додати Заповнити Підбір

N	Основний засіб Інвентарний номер	Ранок облігу	Вартість за даними облігу Названість за даними облігу	Фактична вартість Фактична названість	Надлишок, сума Надлишок, кількість	Недостача, сума Недостача, кількість	Накопичена амортизація Балансова вартість
1	Комбайн зернозбиральний "Лексон 670" 00-000004	105	✓ 2 005 504,47	✓ 2 005 504,47			33 425,00 1 972 079,47
2	Автомобіль ЗІЛММЗ 554 00-000006	105	✓ 49 154,87	✓ 49 154,87			819,75 48 335,12
3	Сівалка 00-000011		✓ 30 125,00	✓ 30 125,00			502,08 29 622,92
4	Орієнта шара 00-000014	106	✓ 7 200,00	✓ 7 200,00			6 800,00 400,00
5	Генератор дизельний 00-000016	104	✓ 7 500,00	✓ 7 500,00			4 125,00 3 375,00

Рисунок 2.4 – Вигляд інвентаризації основних засобів в BAS АГРО.

Бухгалтерія.

Джерело: сформовано автором за даними [57].

Інформацію про сільськогосподарський транспорт можна узагальнити в аналізі сільгосптехіки. Приклад зображено на рис. 2.5.

← → ☆ Аналіз сільгосптехіки

✓ Період: 01.01.2020 - 31.12.2020 Підрозділ:

Організація: Сільгосптехніка:

Сформувати Настройки Знайти

Ще

Параметри: Період: 01.01.2020 - 31.12.2020

Організація	Виконано	Витрати пального	Відхилення від норми	Відпрацьовано	Оплата
Дата	Гектари	По нормі	По факту	Днів	Основна
Документ	Умовні гектари	В натурі		Годин	Додаткова
Підрозділ					
Сільгосптехніка					
Технологічна операція					
Водій					
Помічник					
Універсал	84,000	149,000	2 851,600	2 863,600	7 355,16
31.03.2020 12:00:07	84,000	89,000	1 176,000	1 180,000	623,00
Подорожний лист сільськогосподарської техніки УН00-000001 від 31.03.2020 12:00:07	84,000	89,000	1 176,000	1 180,000	623,00
Полі 3	35,000	40,000	490,000	491,667	280,00
Трактор колісний John Deere 8400	35,000	40,000	490,000	491,667	280,00
Оранка	35,000	40,000	490,000	491,667	280,00
Ларин Володимир Георгійович	35,000	40,000	490,000	491,667	280,00
Полі 2	34,000	34,000	476,000	477,619	238,00
Трактор колісний John Deere 8400	34,000	34,000	476,000	477,619	238,00
Оранка	34,000	34,000	476,000	477,619	238,00
Ларин Володимир Георгійович	34,000	34,000	476,000	477,619	238,00
Полі 1	15,000	15,000	210,000	210,714	105,00
Трактор колісний John Deere 8400	15,000	15,000	210,000	210,714	105,00
Оранка	15,000	15,000	210,000	210,714	105,00

Рисунок 2.5 – Вигляд аналізу сільгосптехіки в BAS АГРО. Бухгалтерія.

Джерело: сформовано автором за даними [57].

Важливим етапом а обліку основних засобів є їх списання. Воно відбувається з причин морального або фізичного зносу та оформлюється документом Списання ОЗ, що зображено на рис.2.6 .

← → ☆ Списання ОЗ УН00-000001 від 20.06.2018 12:00:00

Провести та закрити Записати Провести Створити на підставі Форма ОЗ-3

№... УН00-000001 від 20.06.2018 12:00:00 Організація: Універсал

Подія... Списання: закінчення строку корисного використання Причина спис...

Основні засоби Додатково Комісія

Додати Заповнити Підбір

N	Основний засіб Інвентарний номер	Вартість (Б0) Зал. вартість (Б0)	Амортизація (Б0) Амортизація за місяць (Б0)	Перевищення сум дооцінок над сумами зцінок (+/-) Амортизація за місяць (Б0)	Вартість (П0) Зал. вартість (П0)
1	Офісна шафа 00-000014	7 200,00	7 200,00		

Рисунок 2.6 – Вигляд обліку списання основного засобу в BAS АГРО. Бухгалтерія.

Джерело: сформовано автором за даними [57].

Процес реалізації (продажу) основних засобів в програмі має назву Передача Основних засобів. За умови що рішення про продаж та сама операція з продажу відбулися в одному періоді, то складається документ Передача, але якщо дві операціях були в різних періодах, то спочатку складається документ Підготовка до передачі ОЗ, яка зображена на рис. 2.7 [57].

← → ☆ Підготовка до передачі ОЗ УН00-000001 від 21.03.2018 12:00:00

Провести та закрити Записати Провести Створити на підставі

№... УН00-000001 від 21.03.2018 12:00:00 Організація: Універсал

Подія... Підготовка к передаче Співувати суму дооцінок на нерозподілені...

Основні засоби

Додати Заповнити Підбір

N	Основний засіб Інвентарний номер	Вартість (Б0) Зал. вартість (Б0)	Амортизація (Б0) Амортизація за місяць (Б0)	Вартість (П0) Зал. вартість (П0)	Амортизація (П0) Амортизація за місяць (П0)	Ранірек продажу ОЗ
1	Ноутбук Samsung 00-000015	6 000,00 5 000,00	750,00 250,00			296

Рисунок 2.7 – Вигляд підготовки до передачі основного засобу в BAS АГРО Бухгалтерія.

Джерело: сформовано автором за даними [57].

Складання звітності є надзвичайно важливим процесом для будь-якого підприємства. Програмне забезпечення BAS АГРО. Бухгалтерія дає можливість це зробити для сільськогосподарських підприємств. Приклад можна побачити на рис.2.8.

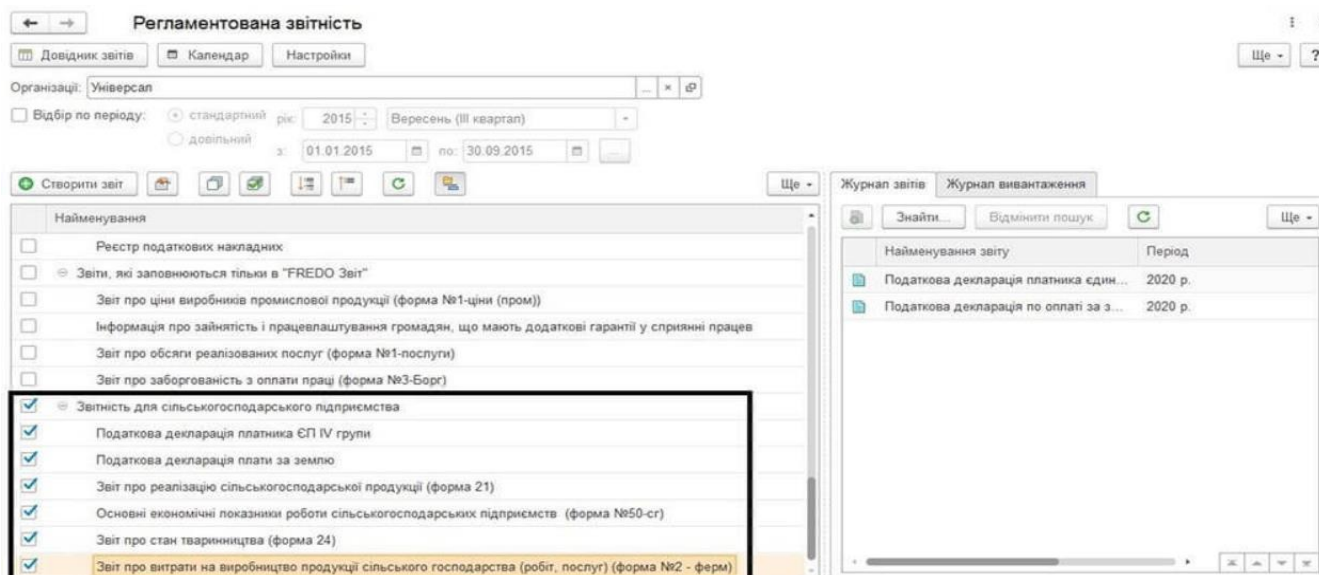


Рисунок 2.8 – Вигляд регламентованої звітності в BAS АГРОБухгалтерія.

Джерело: сформовано автором за даними [57].

Потрібно відзначити, що автоматизація обліку на підприємстві також має свої негативні аспекти. Основним недоліком цього процесу є значні капітальні вкладення на придбання програмного продукту, витрати на його установлення на робочих комп'ютерах, а також час, необхідний для навчання обліковців роботі з новою системою. Це включає в себе відвідування спеціальних курсів та підвищення кваліфікації.

Проте, дані капіталовкладення є цілком виправданими, оскільки вони в майбутньому можуть зекономити купу часу, зменшити кількість помилок та підвищити якість ведення обліку. Тож автоматизація обліку це цілком вигідна інвестиція.

Автоматизація обліку основних засобів на підприємстві має численні переваги, такі як:

1. Оперативне ведення, обробка і формування вихідної інформації щодо основних засобів. Система дозволяє швидко та ефективно реєструвати, обробляти та генерувати потрібну інформацію про основні засоби.

2. Автоматизація документування первинної інформації. Це спрощує процес збору та зберігання даних про основні засоби.

3. Оперативне управління та контроль за наявністю і рухом основних засобів. Система надає можливість ефективно відстежувати стан та рух важливих активів.

4. Швидкість розрахунку амортизації об'єктів основних засобів. Автоматизація дозволяє швидко та точно обчислювати амортизацію для різних об'єктів.

5. Збільшення швидкості обліку інформацією між управлінськими органами і керованими об'єктами. Це сприяє оперативнішому обміну даними і покращує зв'язок внутрішніх структур управління.

6. Зменшення витрат часу на підготовку інформації з обліку основних засобів. Автоматизація полегшує і прискорює процес підготовки необхідних документів та звітів [27].

Прийняття управлінських рішень на основі актуальної інформації: Завдяки автоматизації можна швидше та точніше реагувати на поточні зміни та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Таким чином, автоматизація обліку основних засобів приносить численні переваги, зокрема підвищення ефективності та точності обліку, оптимізацію управлінського процесу та зменшення часових та людських витрат.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА.

3.1. Організація внутрішнього аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства

Сфера сільського господарства в Україні є однією з найбільш перспективних та привабливих для інвестування. Та в теперішніх економічних умовах для визначення ефективності капіталовкладень має бути проведено об'єктивне оцінювання активів та фінансового стану підприємства. Задля досягнення поставленої мети проводиться процедура внутрішнього аудиту.

Організація та методика проведення аудиту на сільськогосподарських підприємствах повинні відбуватися з використанням методичних підходів, що забезпечують достовірну перевірку відповідності відображення в бухгалтерських реєстрах та звітності вимогам стандартів та нормативів, і враховують особливості цього виду економічної діяльності.

Особливість проведення внутрішнього аудиту сільськогосподарських підприємств відрізняється від інших характерною для сільського господарства сукупністю природних і галузевих чинників, які доцільно враховувати на всіх етапах перевірки. До таких специфічних рис можна віднести:

- залежність від погодних умов;
- сезонність діяльності;
- особливості місця цього виду економічної діяльності в економіці країни (обмеженість ресурсного потенціалу, залежність від рівня доходів населення, його соціальної захищеності та споживчого попиту, дефіцитністю енергоносіїв тощо);
- тривалий процес виробництва, який не завжди співпадає з календарним роком;

- вразливість до впливу не лише економічних, але й біологічних, хімічних та фізичних факторів;

- основним засобом виробництва є земля, для якої характерні універсальність виробництва, слабка концентрація, розгалужений характер, низький рівень продуктивності праці.

- сучасні особливості аграрної економіки України;

- частина продукції сільського господарства використовується на власні цілі в якості засобів виробництва, тому обсяг реалізованої продукції зазвичай менший, ніж виготовленої [40].

Таким чином, усі ці особливості мають бути враховані під час перевірки.

Варто додати, що результати господарської діяльності сільськогосподарських підприємств залежать від погодних умов, змін клімату, тому, для отримання правильних даних про результати діяльності, показники поточного року порівнюються не тільки з минулим роком, а й з середніми даними за 3 – 5 років. Це є ще однією особливістю проведення аудиту на сільськогосподарських підприємствах [5].

Оскільки основні засоби складають значну частку засобів виробництва на підприємстві організація аудиту операцій з ними має бути чітко структурована. При проведенні аудиту основних засобів на підприємстві передбачається підтвердження інформації щодо повноти відображення початкових даних в регістрах обліку, достовірності даних щодо наявності та руху основних засобів, а також встановлення дотримання підприємством вимог чинного законодавства.

Основними завданнями аудиту операцій з основними засобами є:

- перевірка документального оформлення операцій з основними засобами;

- перевірка правильності відображення операцій з основними засобами в обліку, контроль за їх надходженням, внутрішнім переміщенням, реалізацією та списанням;

- перевірка правильності розрахунку та нарахування амортизації (зносу) основних засобів;

- перевірка доцільності проведення ремонту основних засобів, контроль списання основних засобів, які не підлягають ремонту;
- перевірка дотримання підприємством чинного законодавства, яке регулює облік операцій з основними засобами;
- перевірка правильності відображення фінансових результатів з обліку основних засобів у звітності підприємства за обраним періодом [70].

Важливо зазначити, що при проведенні внутрішнього аудиту на підприємствах виділяють три етапи контролю :

- попередній (до здійснення господарських операцій);
- поточний (під час здійснення господарських операцій);
- подальший (після здійснення господарських операцій [1].

Процесом здійснення внутрішнього аудиту на ТОВ СП «НІБУЛОН» займається Служба внутрішнього аудиту, яка призначається керівником підприємства. Наданому підприємстві Служба внутрішнього аудиту підпорядковується та звітується виключно перед власниками товариства. В Положенні про Службу внутрішнього аудиту детально прописані всі основні аспекти роботи внутрішніх аудиторів. Детальну структуру управління ТОВ СП «НІБУЛОН» можна побачити в додатку Д. Спеціалізована служба внутрішнього аудиту не може бути одним зі структурних підрозділів обліково-фінансової служби, інакше вона не зможе виконувати роль незалежного експерта в оцінюванні розумності і доцільності організації системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Користувачами отриманої інформації є керівники / менеджери різних рівнів та їх метою є прийняття ефективних управлінських рішень [39].

Створення Служби внутрішнього аудиту не є єдиним способом його проведення. Існує три органи, які можуть виконувати цю функцію :

- Служба внутрішнього аудиту (працівники підприємства);
- Аутсоринг;
- Аустафінг;

Аутсорсинг являє собою передачу компанією частини її завдань або процесів стороннім виконавцям. Аутсорсинг — комплекс заходів, спрямованих на передачу підприємством певних процесів і функцій іншій організації, яка професійно спеціалізується у сфері поставлених завдань [64]. Аутстафінг — це залучення для роботи над проєктом позаштатного спеціаліста. А. Кравчук ввадає, що це своєрідна «оренда» працівників, які перебувають у трудових відносинах з іншим роботодавцем [31]. Предметом договору аутстафінгу є послуга з надання компанією-аутстафером (виконавцем) своїх працівників для виконання ними робіт у замовника. Тобто на умовах договору функцію служби внутрішнього аудитора можуть виконувати сторонні особи/організації. Вибір форми залежить від підприємства, проте організація праці внутрішніх аудиторів передбачає наявність компетентного персоналу, що заслуговує довіри, з чітко означеними правами, обов'язками і відповідальністю.

Можливостями проведення внутрішнього аудиту на ТОВ СП«НІБУЛОН» є:

- виявлення помилок і відхилень, проблем та порушень;
- надання користувачам інформації щодо діяльності підприємства на всіх етапах;
- надання рекомендацій щодо прийняття найбільш доцільних та ефективних управлінських рішень, а також оцінка правильності прийнятих рішень, своєчасність їх втілення, а також рівень їх ефективності;
- попереджування діяльності підприємства щодо ймовірного настання кризи ;
- визначення процесів, напрямків діяльності підприємства, які сприяють досягненню мети і поліпшенню результатів діяльності підприємства.

Внутрішній аудит операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства є важливим процесом, спрямованим на забезпечення ефективного використання ресурсів, виявлення потенційних ризиків та недоліків в управлінні активами.

Джерела інформації для проведення аудиту основних засобів на підприємствах наведені на рис. 3.1.

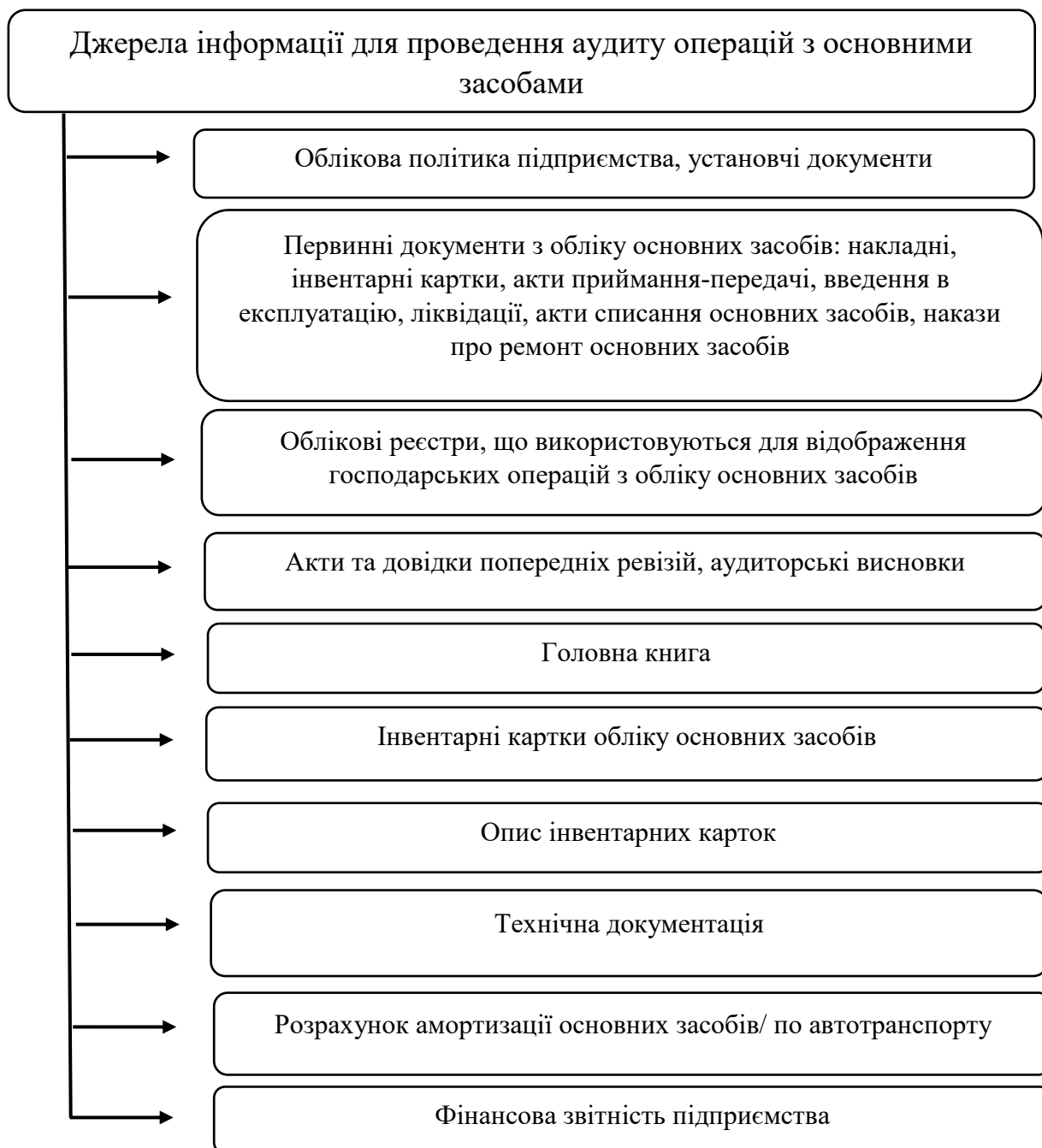


Рисунок 3.1 – Джерела інформації для проведення аудиту операцій з основними засобами

Джерело: побудовано автором за даними [12,33].

На рис. 3.1 наведено документи, які можуть стати базою для проведення внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на сільськогосподарському підприємстві в тому числі й на ТОВ СП «НІБУЛОН».

Таким чином, внутрішній аудит операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства спрямований на забезпечення ефективного та відповідного управління активами, підвищення ефективності процесів та зменшення ризиків. Важливим кроком на даному етапі є складання плану перевірки, чітке окреслення мети, завдань та обсягів контролю.

3.2. Методика внутрішнього аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства

Для ефективного функціонування будь-якого підприємства, в тому числі й сільськогосподарського необхідно здійснювати внутрішній аудит як окремих процесів, так і діяльності підприємства в цілому.

Внутрішній аудит операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства є невід'ємною частиною ефективного управління сільськогосподарською діяльністю. У сучасних умовах зростаючої конкуренції та швидкозмінних ринкових умов, правильне управління основними засобами стає ключовим фактором для досягнення успіху та стійкості підприємства.

Методика внутрішнього аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства передбачає ретельний аналіз та перевірку фінансових, операційних та адміністративних процесів, пов'язаних з управлінням, обліком та експлуатацією основних засобів.

Основною метою такого аудиту є підтвердження достовірності відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності інформації про вартість основних засобів, сум нарахованої амортизації, операцій, пов'язаних із рухом основних засобів, витрат на поліпшення основних засобів та ремонти, результатів переоцінки, а також забезпечення ефективного використання

основних засобів, зменшення ризиків, виявлення можливих недоліків, надання рекомендацій та контроль їх дотримання [33].

Методика проведення аудиту основних засобів повинна відповідати певним етапам аудиторської перевірки. На рис.3.2 зображено шість основних етапів даної перевірки.



Рисунок 3.2 – Етапи проведення внутрішнього аудиту операцій з основними засобами

Джерело: побудовано автором за даними [1, 2, 14].

Об'єктом дослідження є інформація, зафіксована в різних джерелах щодо основних засобів, зокрема це рахунки 10 «Основні засоби», 13 «Знос

(амортизація) необоротних активів», 15 «Капітальні інвестиції», баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів.

На ТОВ СП «НІБУЛОН» найбільшу питому вагу в складі основних засобів займає виробниче, енергетичне обладнання, земля, сховища, споруди, автотранспорт (трактори, комбайни) і т.д. Крім того, проводячи аудит руху основних засобів необхідно враховувати таку особливість сільського господарства як сезонність виробництва. Головні завдання аудитора це: вивчення складу і структури основних засобів, умов зберігання та експлуатації; підтвердження первинної оцінки системи внутрішнього контролю і бухгалтерського обліку, перевірка правильності оформлення і відображення в обліку операцій по руху основних засобів та оцінка якості проведеної інвентаризації.

Перед початком дослідження аудитору необхідно здійснити попередню оцінку системи внутрішнього контролю, яка дозволяє сформулювати думку про надійність системи контролю на підприємстві і виявити найпроблемніші ділянки облікової роботи. Для цього доцільно провести Тест внутрішнього контролю основних засобів. З метою оцінки ефективності контролю основних засобів аудитор з'ясовує питання, пов'язанні з обліком операцій з основними засобами, зі зміною методів нарахування амортизації основних засобів; облік перебування об'єкта на реконструкції, модернізації, добудові, дообладнанні, консервації; наявністю у складі основних засобів повністю зношених основних засобів; наявністю у складі основних засобів, які передані в оренду та інші питання, зумовлені завданнями аудиту [33]. Приблизний вигляд такого тесту наведено в Додатку Е.

Після проведення Тесту внутрішнього контролю аудитору необхідно визначити мету, завдання та методи проведення контролю. На цьому етапі визначаються мета і обсяг аудиту, а також встановлюються конкретні завдання і аудиторські процедури. Важливо з'ясувати, які конкретно операції з основними засобами будуть перевірятися, а також які критерії і стандарти будуть застосовані.

До основних методів, які використовуються на ТОВ СП «НІБУЛОН» при проведенні аудиту основних засобів, можна віднести опитування, фактичну перевірку, порівняння, перерахунок, інвентаризацію, контрольні обміри документальну перевірку, вибіркове дослідження. Зважаючи на те, що перевірка операцій з основними засобами є процесом досить трудомісткою та вимагає обробки великої кількості інформації, аудитор може застосовувати метод вибіркового дослідження при прийнятому рівні аудиторського ризику[60].

Наступним кроком є планування аудиту. Планування внутрішнього аудиту здійснюється на початковій стадії аудиторської перевірки. Метою планування аудиту є концентрація уваги аудитора на найважливіших його напрямках, постановка завдань та мети, виявлення проблем, розробка стратегії. Планування допомагає аудитору належним чином організувати свою роботу. Документом організаційно-методологічного характеру є план аудиту основних засобів, який містить основні стадії процесу аудиту, розміщені в певній послідовності, із зазначенням конкретних завдань, переліком аудиторських процедур, терміном їх виконання та іменами виконавців [56]. Робочий план аудитора може мати вигляд, наведений в Додатку Є.

Наступним кроком аудитор може приступати до проведення аудиторських процедур. На цьому етапі здійснюється перевірка фактичних операцій з основними засобами порівняно з установленими нормами, процедурами та політиками. Тобто на цьому етапі аудитор починає слідувати розробленому плану та програмі.

Програма аудиту — перелік аудиторських процедур, які повинні відповідати критеріям твердження управлінського персоналу про достовірність інформації, поставленій меті аудиторської перевірки і завданням. Зміст програми має довільну форму, аудитор обирає форму і перелік аудиторських процедур відповідно до свого професійного судження. Виконання аудиторських процедур оформлюється робочими документами аудитора. Робочі документи аудитора визначають

методологічний підхід до процесу аудиторської перевірки [66]. Приклад робочої програми внутрішнього аудитора наведений в Додатку Ж.

Аудитор, під час проведення перевірки, повинен використовувати процедури, що включають аналіз ключових фінансових показників та динаміки, після чого слід детально вивчати відхилення та взаємозв'язки, які можуть не відповідати іншій вірогідній інформації чи відхилятися від передбачуваних сум.

Під час перевірки наявності та збереження основних засобів аудитор перевіряє їх склад та структуру по підрозділах підприємства, правильність визначення інвентарного об'єкта та віднесення його до основних засобів. Важливо перевірити, чи відповідають основні засоби критеріям визнання активом, чи всі вони використовуються підприємством. Чи документально правильно оформлені операції з оренди тощо.

Важливим об'єктом дослідження є оцінка основних засобів. Вона залежить від способів їх надходження на підприємство. Проблема оцінки основних засобів – одна з основних у бухгалтерському обліку, а принцип єдності та реальності оцінки основних засобів – визначаючий фактор в організації бухгалтерського обліку підприємства. Перевірці підлягають свідчення про правильність формування первісної вартості основних засобів та визначення їх справедливої вартості, а також їх переоцінка [34].

Під час перевірки операцій з вибуття основних засобів, перевіряються підстави їх вибуття (продаж, списання у разі недостаті, у зв'язку з моральним і фізичним зносом), правильність списання первісної вартості об'єктів, суми накопиченої амортизації, порядок формування та відображення в обліку фінансових результатів від вибуття основних засобів тощо.

Також аудитору слід приділити увагу процесу нарахування амортизації (зносу) основних засобів. Варто впевнитись, що на практиці застосовуються ті методи, які є зазначені в обліковій політиці підприємства. Особливу увагу необхідно приділяти перевірці основних засобів, до яких застосовуються

спеціальні умови нарахування амортизації (об'єкти, що знаходяться на реконструкції, модернізації, на консервації).

Аудит основних засобів також може включати аналіз ефективності їх використання, а саме визначення фондодіддачі, фондомісткості, коефіцієнтів оновлення, зносу та придатності, рівня завантаженості виробничих потужностей тощо.

Після завершення аудиту аудитори аналізують зібрану інформацію та виявлені недоліки, ризики та рекомендації. На основі цього аналізу складається аудиторський звіт, в якому висвітлюються результати і рекомендації для вдосконалення управління операціями з основними засобами. Звіт повинен бути чітким, точним, зрозумілим і своєчасним. Стандартної форми для звітів внутрішніх аудиторів немає через багатогранність об'єктів перевірки, відмінності у здібностях аудиторів та інтересах керівників.

На завершальному етапі керівництво підприємства повинно розглянути рекомендації, надані в аудиторському звіті, і вжити заходи для вдосконалення процесів управління основними засобами.

Після вдосконалення процесів внутрішнього контролю важливо здійснювати моніторинг ефективності та перевірку впровадження рекомендацій з аудиторського звіту [60].

Отже, аудит операцій з основними засобами є надзвичайно важливим при визначенні ефективності діяльності підприємств. Проведення внутрішнього аудиту основних засобів дає змогу керівникам та іншим зацікавленим особам підвищити контроль за наявністю, станом та рухом основних засобів. Результати аудиту є базою для прийняття управлінських рішень, необхідних для покращення результативності діяльності підприємства. Аудит операцій з основними засобами дає змогу запобігти допущенню помилок чи порушень в обліку основних засобів, що можуть призвести до неточності показників фінансової звітності. Зважаючи на це, постійне удосконалення методики аудиту операцій з основними засобами має бути впроваджено на кожному підприємстві.

3.3. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства.

Основні засоби займають відіграють важливу роль в господарській діяльності підприємства, їх частка дозволяє оцінити рівень забезпеченості підприємства необхідними умовами для здійснення фінансової діяльності. Їхній стан і ефективне використання впливають на кінцеві результати господарської діяльності підприємств.

Вдосконалення обліку та аудиту операцій з основними засобами ТОВ СП «НІБУЛОН» може сприяти більш ефективному управлінню активами, зниженню витрат та збільшенню прибутковості.

Для того, щоб розробити ефективні рекомендації стосовно вдосконалення обліку та аудиту основних засобів на сільськогосподарському підприємстві необхідно перш за все розібратися з проблемами, які виникають в даній сфері.

До проблем, які виникають в процесі обліку операцій з основними засобами на ТОВ СП «НІБУЛОН» можна віднести помилки при первинному визнанні об'єкта основних засобів активом, а також неточності під час формування первісної вартості (оприбутковування основних засобів за завищеною ціною їх придбання, включенням зайвих витрат на транспортування та монтаж). При цьому причиною виникнення даної проблеми може бути як неточність роботи відповідної за облік основних засобів особи так і неточності в регламентуванні даної процедури.

Порушення в аналітичному обліку (відсутність документів, які характеризують технічний стан основних засобів; відсутність ведення інвентарних карток аналітичного обліку основних засобів тощо) теж можна віднести до однієї з проблем ведення обліку операцій з основними засобами на підприємстві.

Питання визначення ліквідаційної вартості є актуальним на сьогодні, оскільки, достовірно визначити, скільки коштуватиме продаж або ліквідація того

чи іншого об'єкта через кілька років досить складно. Відсутність загальноприйнятої методики розрахунку ліквідаційної вартості може призвести до наявності помилок в облікових даних залишкової вартості об'єктів основних засобів, а при списанні (ліквідації) – суми оприбуткованих від списання зворотних запасів – оборотних активів.

Наступною проблемою організації обліку основних засобів на сільськогосподарських підприємствах є їх переоцінка [3]. Про необхідність проведення переоцінки основних засобів свідчить факт, що в основній діяльності використовуються основні засоби, залишкова вартість яких дорівнює нулю. Такі засоби потрібно або переоцінювати або списати. В іншому випадку користувачі фінансової звітності отримують недостовірну інформацію про реальний фінансовий стан підприємства.

Важливим питанням в обліку основних засобів є питання нарахування амортизації. Амортизація відображає процес зменшення вартості активів протягом їхнього корисного терміну експлуатації та є важливим чинником для розрахунку витрат та прибутку підприємства. Враховуючи особливості сільськогосподарської сфери, вибір оптимального методу нарахування амортизації є завданням, що вимагає ретельного аналізу та врахування багатьох різних чинників [43].

Ще однією з проблем при веденні бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві є неврахування морального зносу при визначенні терміну корисного використання основного засобу. Період корисного використання об'єкта, що амортизується, - це очікуваний час, протягом якого основні засоби будуть активно використовуватися. Протягом цього періоду враховується фізичний знос основного майна, і фактично не звертається увага на моральний знос, який може призвести до зниження ефективності використання ресурсів та, відповідно, втрати прибутку для суб'єкта господарювання [30].

Більшість підприємств вже перейшли на автоматизовану систему бухгалтерського обліку, в тому числі й ТОВ СП «НІБУЛОН». Проте, облік

основних засобів на деяких підприємствах все ще не є автоматизовано, тому процес обліку основних засобів надзвичайно громіздкий та займає багато часу. Як наслідок, досить часто виникають помилки як в синтетичному, так і в аналітичному обліку основних засобів. Для вирішення цього питання достатньо понести певні витрати на комп'ютерні програми, які дозволять зекономити купу часу, а також забезпечать від допущення помилок [30]. Спеціальні комп'ютерні програми суттєво спрощують ведення бухгалтерського та податкового обліку, а також складання звітності.

Ідентифікація та маркування активів, тобто використання унікальних ідентифікаторів (наприклад, QR-кодів) на основних засобах дозволить легко відстежувати їх рух та використання, а також полегшить процес проведення інвентаризації, децю з цього переліку вже застосовується на ТОВ СП «НІБУЛОН».

Проведення регулярних інвентаризацій для перевірки фактичного наявності та стану основних засобів допоможе підвищити ефективність контролю основних засобів, виявити основні засоби, які не використовуються, а також уникнути зайвих втрат. До того ж на регулярній основі варто поводити технічний контроль основних засобів на підприємствах, це допоможе завчасно виявити несправності.

Регулярний аналіз вартості та прибутковості кожного основного засобу допоможе визначити, які з них варто зберігати, ремонтувати чи продати.

Використання сучасних технологій, таких як дрони, сенсори, системи геолокації, допоможе відстежувати рух та стан основних засобів в реальному часі. Дане впровадження може бути доступним лише підприємствам, які можуть виділити кошти на впровадження даної технології, тобто рекомендація стосується лише великих підприємств, де є проблема з відстежуванням основних засобів. Таке нововведення було б доречним на ТОВ СП «НІБУЛОН».

Регулярне навчання персоналу та підвищення кваліфікації з питань обліку та правильного використання основних засобів допоможе уникнути помилок та непорозумінь у веденні обліку та складанні фінансової звітності. Дане питання

завжди буде актуальним і стосуватиметься всіх підприємств та установ незалежно від виду діяльності, оскільки людські навички завжди потребують вдосконалення.

Залучення професійних бухгалтерів, аудиторів та консультантів з досвідом у сільськогосподарському секторі допоможе виявити можливі проблеми та рекомендувати оптимальні рішення.

Визначення довгострокових цілей використання та обслуговування основних засобів допоможе забезпечити їх оптимальне використання та мінімізувати зв'язані з цим ризики.

Таким чином, вдосконалення обліку операцій з основними засобами на сільськогосподарському підприємстві вимагає системного підходу, тісної співпраці між різними підрозділами та використання сучасних інструментів та методів.

Окрім обліку основних засобів важливу роль в процесі управління основними засобами на підприємстві відіграє їх внутрішній аудит. Найтиповішими помилками, які можна виявити при внутрішньому аудиті основних засобів є:

- помилково оцінена балансова вартість основних засобів;
- несвоєчасне оприбуткування основних засобів;
- відсутність оформлених документів щодо матеріально-відповідальних осіб (договорів про матеріальну відповідальність);
- відсутність інвентарних номерів на основних засобах, а також інвентарних карток по основним засобам;
- недотримання в наказі про облікову політику вимог чинного законодавства щодо обліку основних засобів;
- неповнота заповнення первинних документів з обліку основних засобів або їх відсутність;
- помилки, допущенні при нарахуванні амортизації основних засобів (неправильно застосовані методи амортизації і невідповідність їх обліковій

політиці, нарахування амортизації на основні засоби, які знаходяться на ремонті, модернізації тощо).

—неправомірне переведення оборотних активів до складу основних засобів;

—не включення різниці між залишковою та справедливою вартістю переданого об'єкта до складу витрат звітного періоду при отриманні основних засобів в обмін на схожі активи;

—включення витрат на модернізацію, модифікацію, дообладнання та реконструкцію до складу витрат підприємства;

—відсутність документації, що підтверджує факт переоцінки основних засобів;

—проведення переоцінки лише одного об'єкта основних засобів з групи [12, 17].

Виявлені в процесі аудиту основних засобів помилки впливають на достовірність фінансових результатів і бухгалтерської звітності, оскільки призводять до викривлення суми нарахованої амортизації в бухгалтерському обліку та аудиті.

Спираючись на вищенаведені проблеми, можна розробити деякі рекомендації для покращення процесу внутрішнього аудиту основних засобів на ТОВ СП «НІБУЛОН»:

1. Розробка аудиторської стратегії. Це являє собою визначення основних цілей і завдань внутрішнього аудиту, виходячи з потреб конкретного підприємства.

2. Дотримання засади незалежності аудитора. Необхідно забезпечити незалежність аудиторів від керівництва. Це допоможе уникнути конфлікту інтересів та забезпечить об'єктивний підхід до аудиту.

3. Аналіз ризиків. Визначення основних ризиків, з якими стикається сільськогосподарське підприємство допоможе побудувати ефективну стратегію для розвитку підприємства, а також сприятиме наданню ефективних рекомендацій.

4. Розробка процедур. Впровадження конкретних процедур для виконання під час проведення аудиту, які будуть включати методику збору і аналізу інформації, перевірку дотримання нормативів і внутрішніх політик, а також оцінку контрольних механізмів сприятимуть більш ефективному проведенню внутрішнього аудиту.

5. Використання технологій. Варто розглянути можливість використання сучасних технологій для збору та аналізу даних. Автоматизовані системи можуть спростити процес аудиту та забезпечити більш точні результати.

6. Комунікація. Забезпечення ефективної комунікації між аудиторами та керівництвом є основою при проведенні аудиту.

7. Підвищення кваліфікації. Аудитори повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію та вивчати нові методи та підходи до внутрішнього аудиту.

Запровадження цих рекомендацій допоможе зробити внутрішній аудит на ТОВ СП «НІБУЛОН» більш ефективним і корисним для підприємства.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що процедура визначення та усунення проблем в обліку та аудиті основних засобів на підприємстві досить складна і суперечлива. Раціональне використання основних засобів сприяє поліпшенню всіх техніко-економічних показників, у тому числі збільшенню випуску продукції, зниженню її собівартості, трудомісткості виготовлення та збільшенню прибутку. Таким чином, необхідно удосконалювати теоретичні і практичні засади організації обліку та аудиту основних засобів у напрямі розширення її управлінських можливостей, максимально пристосовуючи до практичних потреб суб'єктів підприємницької діяльності, що виникають у процесі прийняття управлінських рішень щодо руху основних засобів та ефективності їх використання. Основними шляхами удосконалення організації обліку основних засобів є раціоналізація як кожної форми документів і реєстрів обліку, так і методів, і способів збирання, обробки і узагальнення облікової інформації, адаптованих до сучасних умов.

ВИСНОВКИ

Під час написання магістерської кваліфікаційної роботи було ретельно розглянуто питання організації та методології бухгалтерського обліку і внутрішнього аудиту операцій з основними засобами на сільськогосподарських підприємствах в Україні і зокрема на ТОВ СП «НІБУЛОН». Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

Досліджуючи розвиток поняття основних засобів у економічній літературі, вчені розглядають основні засоби як засоби праці, що беруть участь у виробничому процесі протягом декількох циклів, зберігаючи свою натуральну форму та переносячи свою вартість на готову продукцію через амортизаційні відрахування. В сучасному бухгалтерському обліку засоби праці розглядаються як окремий об'єкт обліку під назвою «основні засоби».

Проте, українські бухгалтери повинні керуватися трактуванням, яке встановлене у П(С)БО 7 «Основні засоби» та Податковому Кодексі України, оскільки ці нормативно-правові документи надають докладне визначення та класифікацію основних засобів, які можуть використовуватися на підприємствах.

Державне регулювання операцій з основними засобами здійснюється відповідно до Податкового Кодексу України, Постанов Кабінету Міністрів України, Наказів та інструкцій Міністерства фінансів України, Національних положень бухгалтерського обліку та фінансової звітності та Міжнародних стандартів фінансової звітності, а також інших методичних рекомендацій тощо.

Кожне підприємство самостійно визначає правила та методи організації бухгалтерського обліку у відповідності до вимог законодавства. Відповідальність за цей процес та зафіксування всіх господарських операцій у первинних документах, реєстрах та звітності у визначений строк несе власник або уповноважена ним особа, яка керує підприємством. В Наказі про облікову політику підприємства мають бути вказані основні дані щодо терміну корисного використання основних засобів, методу нарахування амортизації, переоцінки,

одиниці обліку основних засобів, визначення первісної вартості, класифікації основних засобів тощо.

Проаналізувавши вартість основних засобів у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві підприємств України бачимо, що показник зростає протягом 2017-2021 років. Цей ріст може бути наслідком модернізації, поліпшення стану основних засобів та технічного розвитку цих підприємств. Це свідчить про їхній економічний прогрес та збільшення вартості активів.

Спираючись на дані показників темпів зростання та приросту вартості основних засобів у сільському господарстві, лісовому господарстві та рибному господарстві підприємств України теж спостерігаємо збільшення значення даних показників з кожним роком.

Досліджуване підприємство ТОВ СП «НІБУЛОН» це аграрна компанія України, один з найбільших українських сільськогосподарських виробників та експортерів. Заснована 5 грудня 1991 року. За 30 років діяльності «НІБУЛОН» створив сучасну унікальну зернову логістичну інфраструктуру в Україні, яка складається із перевантажувальних терміналів та комплексів з приймання, зберігання і відвантаження зернових та олійних культур, потужного флоту і виробничих підрозділів по всій Україні. До початку повномасштабного вторгнення компанія була представлена у більшості областей України.

Аналізуючи Звіт про фінансові результати підприємства за період 2019-2021 роки спостерігається зростання вартості його необоротних і оборотних активів. Однак разом із цим збільшилася кількість поточних зобов'язань. У 2019 році фінансовим результатом був прибуток, в двох наступних – збиток, проте компанія наголошує, що 2021 рік все ж таки був успішним оскільки були досягнуті певні рекорди стосовно виробництва та експорту. У 2021 році обсяги виробництва сільгосппродукції склали майже 334 тис. тонн. Це один із кращих результатів за останні роки діяльності. Головними результатами сезону-2021 стали рекордна врожайність озимої групи культур – 46,2 ц/га та найкращий валовий збір

соняшнику – 51,1 тис. тонн. Незважаючи на це, фінансовим результатом даного року все ж таки був збиток.

Документальне забезпечення операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства є важливою складовою управління і плануванням підприємницькою діяльністю. Достовірність здійснених господарських операцій підтверджується за допомогою первинних документів. Міністерство аграрної політики України розробило перелік спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств, проте підприємства можуть використовувати й власновиготовлені форми за умови наявності обов'язкових реквізитів.

Сучасна автоматизована система обліку відіграє важливу роль у задоволенні інформаційних потреб підприємства, забезпеченні контролю та аудиту, прийнятті управлінських рішень і покращенні аналітичних та прогнозних можливостей для оптимізації діяльності. В Україні існує ряд програмних продуктів, які можуть бути використані для автоматизації бухгалтерського обліку, до таких програм належать : М.Е.DOC, Dilorvod, MASTER:Бухгалтерія, BOOKKEEPER, Облік SaaS , Дебет Плюс, iFin Zvit, SMARTFIN.UA, Бухгалтерія Онлайн та інші.

Для ефективної системи управління документами та автоматизації ділових процесів, на ТОВ СП «НІБУЛОН» використовується система електронного документообігу «Megapolis. Документообіг». Запровадження електронного документообігу сприяє не лише оптимізації роботи працівників підприємства, а й дозволяє прискорити та поліпшити процеси обміну інформацією, ухвалення рішень тощо.

Аудит на сільськогосподарських підприємствах є важливою складовою процесу управління підприємством, він повинен здійснюватися за допомогою методичних підходів, які забезпечують достовірну перевірку відповідності відображення в бухгалтерських реєстрах та звітності вимогам стандартів і нормативів.

Процесом здійснення внутрішнього аудиту на ТОВ СП «НІБУЛОН» займається Служба внутрішнього аудиту. Методика внутрішнього аудиту операцій з основними засобами сільськогосподарського підприємства включає детальний аналіз та перевірку фінансових, операційних та адміністративних процесів, що стосуються управління, обліку та експлуатації основних засобів.

Перед початком дослідження аудитором необхідно провести Тест внутрішнього контролю основних засобів, скласти План та Програму внутрішнього аудиту операцій з основними засобами.

До основних рекомендацій, стосовно покращення ведення бухгалтерського обліку та проведення внутрішнього аудиту на ТОВ СП «НІБУЛОН» можна віднести :

- проведення регулярних інвентаризацій для перевірки фактичного наявності та стану основних засобів;
- регулярний аналіз вартості та прибутковості кожного основного засобу;
- використання сучасних технологій, таких як дрони, сенсори, системи геолокації, допоможе відстежувати рух та стан основних засобів в реальному часі;
- регулярне навчання персоналу та підвищення кваліфікації з питань обліку та правильного використання основних засобів;
- залучення професійних бухгалтерів, аудиторів та консультантів з досвідом;
- визначення довгострокових цілей використання та обслуговування основних засобів.

Шляхами вдосконалення організації обліку та внутрішнього аудиту основних засобів є оптимізація не лише форм документів та реєстрів обліку, але й методів збору, обробки та узагальнення облікової інформації. Ці методи повинні бути адаптовані до сучасних умов та вимог для забезпечення більш ефективного та точного обліку основних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аудит: навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / О. А. Сарапіна, Т. А. Пінчук Т. В. Шрам; Херсон: ХДТУ, 2016. 507с.
2. Аудит: методика і організація: навч. посібник / Н. І. Гордієнко та ін. ; Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 318 с.
3. Безсмертна О.В. Проблеми організації обліку основних засобів в сільському господарстві. *Соціально-економічні проблеми розвитку регіонів: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції (м. Житомир 15 травня 2019 р.)*. Житомир: ЖНАЕУ, 2019. С. 130-133.
4. Бессонова С. І. Складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності: навч. посіб. Маріуполь: ПДТУ, 2016. 368с.
5. Бралатан В. П., Білохантик В.О. Методологія аудиту сільськогосподарських підприємств // *Збірник наукових праць ВНАУ*, 2012. №2(64), С.15-19.
6. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік: підручник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 480с.
7. Бухгалтерський облік (теорія): навч. посібник / Михайлов М.Г. та ін. К.: Центр учбової літератури, 2007. 248с.
8. Бухгалтерський облік: навч. посібник / Т.В. Давидюк та ін. Харків: Видавничий дім «Гельветика», 2016. 392с.
9. Бухгалтерський облік: загальна теорія: навч. посіб. / Ю. С. Серпенінова, С. М. Гольцова, І. О. Макаренко та інш.; за ред. Ю. С. Серпенінової. Суми: Університетська книга, 2015. 336с.
10. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник / В. М. Соболев, І. А. Косата, Т.В. Розіт та ін.; за ред. В. М. Соболева. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 222с.
11. Бухгалтерський облік: у схемах і таблицях: навч. посібник / Зінченко О. В. та ін. К: «Центр учбової літератури», 2017. 340с.

12. Васильків М.Р., Чубай В.М. Аудит операцій з основними засобами: методика, чинники, які потрібно враховувати, помилки та порушення, що виявляються // *Молодий вчений*, 2021. №4 (92). С. 288-296.
13. Верига Ю.А. Облікова політика підприємства: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2015. 315с.
14. Внутрішній аудит: підручник / Пушкар М. С., Семанюк В. З. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 211с.
15. Гевлич Л. Л., Бабій М. В. Облікова політика щодо основних засобів як фактор підвищення ефективності управління // *Економіка і організація управління*, 2019 р. №2(34) С.75-81.
16. Гук О.В., Кузнєцова К. О. Економіка підприємства: тлумачний словник термінів для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент» спеціалізацій «Менеджмент і бізнес-адміністрування», «Менеджмент інновацій», «Менеджмент міжнародних проєктів», «Логістика»: НТУУ «КПІ», 2016. 114с.
17. Гуцаленко Л.В., Гловюк А. С, Ковальчук І.В. Організація обліку та аудиту основних засобів // *Економіка і суспільство*, 2017. №8. С. 741-747.
18. Довгаль О. В. Відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств // *Ефективна економіка*, 2016. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4830> (дата звернення 23.10.2023).
19. Економіка підприємства: навч. посіб. / О. А. Гриценко, О. С. Марченко, О. О. Мамалуй та ін. за заг. ред. Л. С. Шевченко. Х.: НЮУ ім. Ярослава Мудрого», 2011. 208с.
20. Єпіфанова І. Ю., Джеджула В. В. Фінансовий аналіз та звітність: практикум. Вінниця: ВНТУ, 2017. 142с.
21. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник. К.: Кондор, 2006. 356с.
22. Землинський В.А. Облік основних засобів: документування фінансових операцій // *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL :

<https://magazine.faaf.org.ua/oblik-osnovnih-zasobiv-dokumentuvannya-gospodarskih-operaciuy.html> (дата звернення 17.09. 2023)

23. Інструкція користувача Основних засобів // *Дебет Плюс*. URL : https://debet.com.ua/sites/default/files/text_files/96b557f4d8474eb6154f9e963f47d182.pdf (дата звернення 14.10.2023)

24. Інструкція по застосуванню Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 (Редакція станом на 29.07.2022) // База даних «Законодавство України» / Мінфін України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 15.08.2023).

25. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік. Первинні документи та порядок їх заповнення: навч. пос. К: Знання, 2014. 600с.

26. Кобилецький В. Р., Фінансовий аналіз підприємства: розрахунки та висновки // *Financial Analysis online*. URL : <https://analizua.com/> (дата звернення 27.08.2023).

27. Коваль О. А. Автоматизація бухгалтерського обліку на сільськогосподарському підприємстві в сучасних умовах / *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2019. №6. С.136-141.

28. Ковтун Н. В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. для студентів ВНЗ. К: КНУ ім. Т.Н. Шевченка, 2014. 527с.

29. Конституція України від 28.07.1996 № 30 (Редакція станом на 01.01.2020) // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 15.08.2023).

30. Костюнік О.В., Наконечна А.А. Основні проблеми обліку основних засобів та шляхи їх удосконалення // *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. «Економічні науки»*, 2015 №15, С. 161-163.

31. Кравчук А. Аутстафінг та аутсорсинг в українському правовому полі // *Юрист&Закон*, 2020. №4. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA013436 (дата звернення 25.10.2023).
32. Фінансовий облік: підручник / Я.Д. Крупка та ін. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Кондор-Видавництво, 2013. 551с.
33. Макаренко А. П., Курсон О.О. Удосконалення аудиту основних засобів на підприємстві// *Ефективна економіка*, 2019 №12. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/12_2019/11.pdf (дата звернення 18.09.2023).
34. Манухіна М. Ю. Особливості аудиту операцій з основними засобами на підприємстві // *Інноваційна економіка*, 2013. № 10, С. 128-133.
35. Мішеніна Н.В., Мішеніна Г.А., Ярова І.Є. Економічний аналіз: навч. посіб. Суми: СумДУ, 2014. 305с.
36. Могилова М.М. Оптимізація методів та норм амортизації основних засобів сільськогосподарського підприємства // *Економічний аналіз*, 2015. №3. С. 55-62.
37. Опря А. Т. Статистика (модульний варіант з програмованою формою контролю знань). Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448с.
38. Офіційний сайт Дебет Плюс. URL : <https://debet.com.ua/konfihuratsiya-silske-hospodarstvo> (дата звернення 16.10.2023).
39. Офіційний сайт ТОВ СП «НІБУЛОН». URL : <https://www.nibulon.com/> (дата звернення 10.11.2023).
40. П'ятигорець Г.С., Копцюх О. С. Особливості проведення аудиту на сільськогосподарських підприємствах // *Збірник наукових праць Дніпропетровського Університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна «Проблеми економіки транспорту»*, 2017. №14. С. 52-57.
41. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств й організацій, затверджений наказом

Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291 (Редакція станом на 09.12.2011) // База даних «Законодавство України» / Мінфін України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text> (дата звернення 29.08.2023).

42. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (Редакція станом на 03.09.2023) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 03.09.2023).

43. Пономарьова Т.В., Спесива К.Ю. Вибір оптимального методу нарахування амортизації на сільськогосподарському підприємстві // *Наука і техніка сьогодні*, 2023, № 12(26). С.295-304.

44. Приходько І. П. Методи нарахування амортизації в бухгалтерському обліку аграрних підприємств // *Ефективна економіка*, 2013. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1922> (дата звернення 19.10.2023).

45. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 (Редакція станом на 10.08.2022) // База даних: «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 15.08.2023).

46. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від від 29.12.2000 № 356 (Редакція станом на 21.07.2021) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0356201-00#Text> (дата звернення 15.08.2031).

47. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» від 18.11.2005 №790 (Редакція станом на 27.05.2022) / /База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення 15.08.2023).

48. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 (Редакція станом на

17.02.2023)//База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 15.08.2023).

49. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92 (Редакція станом на 29.07.2022) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення 15.08.2023).

50. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.99 №242 (Редакція станом на 17.02.2023) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення 17.08.2023).

51. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» від 28.05.1999 №137 (Редакція станом на 10.08.2021) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text> (дата звернення 15.08.2023).

52. Про затвердження спеціалізованих форм первинних документів з обліку основних засобів і інших необоротних активів сільськогосподарських підприємств та Методичних рекомендацій щодо їх застосування: Наказ Міністерства аграрної політики України від 27.09.2007 №7 (Редакція станом на 27.09. 2007) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0701555-07#Text> (дата звернення 15.08.2023).

53. Про затвердження типових форм з обліку та списання основних засобів суб'єктами державного сектору та порядку їх складання: Наказ Міністерства фінансів України від 13.09.2016 № 818(Редакція станом на 13.09. 2016) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-16#Text> (дата звернення 15.08.2023).

54. Про затвердження типових форм первинного обліку: Наказ Міністерства фінансів України від від 29.12.1995 № 352(Втрата чинності 22.10.2021) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0352202-95#Text> (дата звернення 15.08.2023).

55. Про підтримку сільського господарства України: Закон України від 24.07.2004 № 1877-IV (Редакція станом на 16.10. 2023) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення 15.08.2023).

56. Радіонова Н. Й., Бунда О.М. Удосконалення методології аудиту основних засобів // *Регіональна бізнес економіка та управління*, 2015. № 3(47). С. 100-110.

57. Облік основних засобів в BAS АГРО. Бухгалтерія // *Інформаційний портал для бізнесу*. URL : <https://sys2biz.com.ua/news/oblik-osnovnyh-zasobiv-v-bas-agro-buhgalteriya/> (дата звернення 23.09.2023).

58. Первинні документи для сільгосппідприємств // *Інтерактивна бухгалтерія*, 2017. №170. URL : <https://interbuh.com.ua/ua/documents/ib/7834/111390> (дата звернення 10.10.2023).

59. Спілка автоматизаторів бізнесу // *Інформаційний портал для бізнесу*. URL : <https://inagro.com.ua/bas-agro-buhgalteria> (дата звернення 14.09.2023).

60. Сирцева С.В., Чабан Ю.Ю. Методичні підходи щодо проведення аудиту основних засобів у сільськогосподарських підприємствах // Електронне фахове видання «Modern Economics», 2017 р. №5. С.111-121.

61. Словник економіста та підприємця / А.М. Туренко та ін. Харків.: ХНАДУ, 2018. 340с.

62. Спесива К.Ю. Наслідки підриву Каховської ГЕС для аграріїв України. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали XXXV-ої Міжнародної науково-практичної конференції (м.

Стамбул (Туреччина) дистанційно, 7 серпня 2023 р.). К: Наукові перспективи, 2023. С. 260-263.

63. Статистична інформація // Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 28.08.2023).

64. Стахурська О. Аутсорсинг в Україні й у світі : особливості, тенденції та перспективи // *Юрист&Закон*, №38. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010850 (дата звернення 16.10.2023).

65. Сук П.Л., Криворот О.Г. Амортизація сільськогосподарської техніки // *Науковий вісник НУПіБ України*, 2016. URL: <https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/view/8174> (дата звернення 25.10.2023).

66. Подмешальська Ю. В., Троян О. В., Біла Л.В. Теоретико-практичні аспекти проведення аудиту основних засобів // *Інвестиції: практика та досвід*, 2019 №2. С. 64-70.

67. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність: підручник. К.: Алерта, 2013. 256 с.

68. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підруч. К.: А.С.К., 2013. 982с.

69. Третяк Н. М. Автоматизація обліку підприємств агропромислового комплексу // *Облік і фінанси АПК*. URL : <https://magazine.faaf.org.ua/avtomatizaciya-obliku-pidpriemstv-agropromislovogo-kompleksu.html> (дата звернення 26.10.2023).

70. Утенкова К. О. Аудит основних засобів підприємств АПВ в контексті вимог міжнародних стандартів аудиту // *Облік і фінанси АПК*. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/audit-osnovnih-zasobiv-pidpriemstv-apv-v-konteksti-vimog-mizhnarodnih-standartiv-auditu.html> (дата звернення 26.10.2023)

71. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Р. Лучко, ін.; за ред. М. Р. Лучко. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 302с.

72. Фінансовий облік: підруч. / Я. Д. Крупка, та ін. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 451с.
73. Фінансово-економічний словник: словник-довідник / Юнін О. С. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. 164с.
74. Черкасов О.О. Амортизація як інструмент відтворення основних засобів сільського господарства // *Глобальні та національні проблеми економіки*, 2016. №9. С. 441-445.
75. IAS 1 Presentation of Financial Statements // *IFRS*. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-1-presentation-of-financial-statements/> (дата звернення 15.08.2023).
76. IAS 16 Property, Plant and Equipment // *IFRS*. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-16-property-plant-and-equipment.html/content/dam/ifrs/publications/html-standards/english/2023/issued/ias16/> (дата звернення: 15.08.2023).
77. IAS Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors // *IFRS*. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-8-accounting-policies-changes-in-accounting-estimates-and-errors/> (дата звернення 15.08.2023)
78. Pedersen, H. Winding. "JM Keynes: THE GENERAL THEORY OF EMPLOYMENT, INTEREST, AND MONEY. Macmillan, London 1936. 403 S." *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. (дата звернення 15.08.2023).

ДОДАТКИ

